

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, Katedra politologie

Tomáš Čech

**Vzestup Muslimského bratrstva v Egyptě:
příčiny a důsledky**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Tomáš Čech**

Vedoucí práce: **Mgr. et M.A. Jan Charvát, Ph.D**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ČECH, *Vzestup Muslimského bratrstva v Egyptě: příčiny a důsledky*. Praha, 2012. 50 stran. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et M.A. Jan Charvát, Ph.D

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o tématu vzestupu Muslimského bratrstva v Egyptě. Hlavním úkolem této práce tedy bylo popsat historický a ideologický vývoj Muslimského bratrstva. Dalším cílem práce bylo popsat konkrétní cíle a jednání Bratrstva v kontextu politického systému a občanské společnosti Egypta. Práce tak popisuje hlavní osobnosti a události, které ovlivnily chod a vývoj tohoto islamistického hnutí. Nejprve se tak zabývá obdobím egyptské monarchie, přechází k popisu režimů jednotlivých prezidentů Nassera, Sadata a Mubaraka a končí u post-revolučního vývoje Egypta v těchto letech. Kromě celkového historického kontextu se práce zabývá také ideologickým soubojem uvnitř Muslimského bratrstva mezi staršími, konzervativnějšími členy a mladší reformní generací. Tento konflikt, který z dlouhodobého hlediska byl dominován spíše starší generací, nakonec vyústil ke splnění přání generace mladší, což vedlo k politické participaci Muslimského bratrstva. Práce se tak dále zabývá touto participací Bratrstva a jejími jednotlivými úspěchy a neúspěchy v tomto dění. V poslední části se tato práce zabývá post-revolučním vývojem Egypta. Popisuje historicky první svobodné volby a jejich dopad, programové cíle Muslimského bratrstva a jeho celkový pohled na egyptskou společnost. Především pak prozatímní působení Muslimského bratrstva na politické scéně Egypta v období po arabském jaru přináší mnoho otázek týkajících se demokracie, rovnosti pohlaví, postavení náboženství ve státu a postavení menšin v egyptské společnosti. Těmito tématy a pravděpodobným vývojem Egypta se pak zabývá závěr práce.

Abstract

The bachelor thesis deals with the topic of Muslim Brotherhood in Egypt. The main task of this thesis is to describe historical and ideological development of the Muslim Brotherhood. Another task of this work is to describe specific goals and actions of the Brotherhood in the context of political system and civic society of Egypt. This thesis also describes the main characters and events, which influenced course and development of this Islamic movement. In the first part it considers times of Egyptian monarchy, than it moves to description of the presidential regimes of Nasser, Sadat and Mubarak and ends with post-revolution development of Egypt. Besides the whole historical context of the movement thesis also takes on the topic of ideological clash inside the Muslim Brotherhood. This clash, between the more conservative old-guard and young reformist's about the views of the Brotherhood, which was most of the time dominated by the old-guard, eventually resulted in meeting the wishes of the younger generation, which led to the political participation of the Muslim Brotherhood. Thesis therefore continues with the description of this political participation of the Brotherhood and their achievements and failures during this time. In the last part thesis examines post-revolution time in Egypt. It describes historically first truly free elections in Egypt and their impact; furthermore the thesis describes program objectives of the Brotherhood and their global view of Egyptian society. Especially the interim activity of the Muslim Brotherhood in political scene of Egypt after Arab Spring brings many questions concerning democracy, equality, the role of religion in the state and the status of minorities in the Egyptian society. These topics and probable development in Egypt is dealt in the conclusion of this thesis.

Klíčová slova

Islám, Muslimské bratrstvo, Hasan al-Banna, islamistické hnutí, šaría, Husní Mubarak, Egypt

Keywords

Islam, Muslim Brotherhood, Hasan al-Banna, Islamic movement, sharia, Hosni Mubarak, Egypt

Rozsah práce 90560 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22. 7. 2013

Tomáš Čech

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval za vedení mé práce Mgr. et M.A. Janu Charvátovi, Ph.D. Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině, která mě podporuje při mých studiích a také svým blízkým za velkou podporu.

Institut politologických studií
Projekt bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce pro akademický rok 2011/2012
Vzestup Muslimského bratrstva v Egyptě: příčiny a důsledky

Vypracoval: Tomáš Čech

Vedoucí práce: **Mgr. et M.A. Jan Charvát, Ph.D**

Semestr a rok: LS-2012

Ročník: 2.

Datum: 5. 6. 2012

1. Kontext tématu

V období po tzv. Arabském jaru celý svět bedlivě sleduje porevoluční vývoj zemí, kde došlo k silným demonstracím a v některých případech i změnám režimu. Nejvýznamnějším státem a také nejvíce sledovaným a diskutovaným je bezpochyby Egypt, v kterém po 30 letech skončila vláda prezidenta Husního Mubaraka. V této velmi významné zemi pro muslimský svět postupně dochází ke změnám, které mají vést k ustálení politického života Egypta. V Egyptě již došlo k parlamentním volbám, v kterých zvítězila strana Svobody a Spravedlnosti se 47,2% hlasů do dolní komory parlamentu. Tato politická strana má silné vazby na islámské hnutí zvané Muslimské bratrstvo. Toto hnutí bylo založeno roku 1928 v Egyptě a po většinu své existence přežívalo v ilegalitě a je nejstarším a jedním z největších Islamistických hnutí na světě. Podle odborníků právě díky silným vazbám na Muslimské bratrstvo strana Svobody a Spravedlnosti jednoznačně ovládla parlamentní volby. Muslimské bratrstvo tak získalo velký vliv na politický život v Egyptě a jeho přáním je znovu navrácení islámského práva šari'a. To může být velký dopad jak na život v Egyptě, tak na jeho postavení a vztahy s dalšími zeměmi, především se Spojenými státy. Další důležitou událostí, která napoví směr, kterým se Egypt bude ubírat, jsou nadcházející první svobodné prezidentské volby po 50 letech.

2. Vymezení tématu

Cílem mé práce je popsat vznik a vývoj Muslimského bratrstva se zaměřením na jeho ideologie a cíle. Po většinu času Muslimské bratrstvo existovalo v Egyptě, ale i dalších muslimských zemích v ilegalitě. Dnes je s přibližně 600 000 členy považováno za největší politickou sílu v Egyptě. Jeho vliv na politické dění je tedy velmi důležitý a mým cílem je snaha vysvětlit 80 let tohoto islámského hnutí a jeho cíle a budoucí kroky v politice Egypta. Především se pak chci zaměřit nad tím, zda je možné pokračování demokratického zřízení v Egyptě pokud by Muslimské bratrstvo úspěšně prosazovalo změny, které jsou zakořeněné v právu šari'a, v ústavě Egypta.

3. Výzkumné otázky

- a. Jaké jsou cíle Muslimského bratrstva?
- b. Co zapříčinilo velmi silnou podporu Muslimského bratrstva v Egyptě?
- c. Je možné udržet demokratický systém v Egyptě pod vlivem Muslimského bratrstva?

4. Předběžná osnova práce

1. Úvod do problematiky, vymezení tématu
2. Historický vývoj Muslimského bratrstva
 - a. Postavení Muslimského bratrstva v Islámském světě
3. Dopad Arabského jara na postavení Muslimského bratrstva v Egyptě
 - a. Role Muslimského bratrstva během Arabského jara
 - b. Podpora strany Svobody a Spravedlnosti
 - c. Dopad parlamentních a prezidentských voleb a budoucí vývoj
4. Postavení náboženství v politickém systému Egypta
5. Formulace výsledků práce a závěr

5. Metodologie a operacionalizace

Svou práci pojmu jako empirickou, založenou na výzkumu a základních teoretických poznatcích v příslušné oblasti. Z hlediska metodologického přístupu k tomuto tématu, který je ve zkoumané zemi velmi ojedinělý, použiji metody přístupové studie. Tato studie bude pracovat především s odbornou literaturou, ale také s rozhovory s předními představiteli Muslimského bratrstva, strany Svobody a Spravedlnosti a dalšími významnými aktéry Egyptské politiky. Dále se ve studii mohou objevit prvky komparativní metody a to především z hlediska působení Muslimského bratrstva v dalších Islámských zemích. Další metoda, která se pak v práci určitě vyskytne, je přístup historický, který je především spojen s vývojem a historií Muslimského bratrstva. Důležité je také zodpovězení otázky vztahu mezi islámem a politikou. Ve spojení se studiem demokracie v Egyptě je důležitá otázka sekularizace a je důležité tedy zamyšlení zda demokracie může existovat v islámu. Ve vztahu k projevům politiků hodlám použít především textové a obsahové analýzy. Jako závislé proměnné bych chtěl stanovit parlamentní a prezidentské volby, postavení Muslimského bratrstva v Egyptské společnosti a její ideologické a programové cíle. Jako nezávislé pak události Arabského jara a postavení náboženství a islamistických hnutí v muslimských zemích.

6. Orientační seznam literatury

Monografie:

KŘIVÁKOVÁ, Adéla. MENDEL, Miloš. MULLER, Zdeněk. DUDÁK, Vladislav. (1990), Islám: ideál a skutečnost, Miloš Uhlíř – Baset, Praha, 311 s., ISBN: 80-86223-71-X

ELBADAWI, Ibrahim. (2010), Democracy in Arab World: Explaining the Deficit, Routledge Studies in Middle Eastern Politics, 331 s. ISBN-10: 0415779995

LIA, Brinja. (2006), The Society of the Muslim Brothers in Egypt: The Rise of an Islamic Mass Movement 1928-1942, Ithaca Press, 340s., ISBN-10: 0863723144

MAITAH, Mansoor. (2010), Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě, Wolers Kluwer ČR, a.s., 210 s., ISBN: 978-80-7357-589-2

PARGETER, Alison (2010), The Muslim Brotherhood: The Burden of Tradition, Saqi Books, 300 s., ISBN-10: 0863564755

RUBIN, Barry. (2010), The Muslim Brotherhood: The Organization and Policies of a Global Islamist Movement, 196s., ISBN: 0230100716

SAAD, Eddin Ibrahim. (2002), Egypt Islam and Democracy: Critical Essays. American University in Cairo Press, 278 s., ISBN: 9774246640

Elektronické zdroje:

BROWN, Nathan. (2011), The Muslim Brotherhood as helicopter parent. Dostupné na http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/05/27/the_muslim_brotherhood_as_helicopter_parent

BROWN, Nathan. HAMZAWY, Amr. OTTAWAY, Marina (2006), Islamist Movements and the Democratic Process in the Arab World: Exploring the Gray Zones, Carnegie Papers, No. 67, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D.C., March.

HASNET, Lais. (2012), Political Islam in Egypt: a bright future. Dostupné na <http://www.opendemocracy.net/hasnet-lais/political-islam-in-egypt-bright-future>

SCOTT, Rachel M. (2010), The challenge of political Islam: non-Muslims and the Egyptian state. Dostupné na http://ckis.cuni.cz/F/9X37M76FTSVB48MF2INQY786KM3CAQPK3Y8R8F1XTRA9SN847P-38419?func=full-set-set&set_number=009179&set_entry=000019&format=999

SHANIN, Emad El-Din. (2007), Political Islam in Egypt. Dostupné na <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Political%20Islam%20in%20Egypt.pdf>

ZAHID, Mohammed. (2010), The Muslim Brotherhood and Egypt's Succession Crisis: The Politics of Liberalisation and Reform in the Middle East. Dostupné na http://ckis.cuni.cz/F/9X37M76FTSVB48MF2INQY786KM3CAQPK3Y8R8F1XTRA9SN847P-40899?func=full-set-set&set_number=009179&set_entry=000031&format=999

V Praze dne 5. 6. 2012

1. Obsah

Úvod	1
1. Egypt pod britskou nadvládou.....	2
1.1 Cesta k nezávislosti	3
1.2 Boj o moc.....	4
2. Vznik Muslimské bratrstva	6
2.1 Učitel Egypta	8
2.2 Postupný vývoj	9
2.3 První snaha o vstup do politiky	11
2.4 Vznik militantního křídla a jeho dopad	12
3. Nová kapitola Muslimského bratrstva.....	13
3.1 Pád režimu a nastolení republiky.....	14
3.2 Džihádem proti stavu nevědomosti	14
3.3 Nasserova vláda.....	16
4. Snahy o liberalizaci	17
4.1 Reforma uvnitř hnutí	18
4.2 Nástup Hosního Mubaraka k moci	19
4.3 Dopad na Muslimské bratrstvo.....	20
4.4 Vstup do voleb.....	21
4.5 Občanská společnost.....	23
4.6 Konec tolerance	25
4.7 Určení ideologické směru	25
4.8 Další vzestup a pád	27
5. Revoluce jako záchrana.....	28
5.1 „Arabské jaro“ v Egyptě.....	29
5.2 Co s politickou mocí?	30
5.3 První svobodné volby v Egyptě.....	32
5.4 Muslimské bratrstvo a liberalismus?	32
5.5 Politický program	34
Závěr.....	36
Summary.....	39
Použitá literatura.....	40
Seznam příloh.....	43
Přílohy	44

Úvod

Na úvod bych chtěl zdůraznit, že struktura této bakalářské práce je odlišná od té, která je uvedena v projektu. Příčinou změn je skutečnost, že mé prvotní cíle a struktura práce byly příliš ambiciózní a nelze je v dostatečné kvalitě zpracovat v rozsahu, který poskytuje bakalářská práce. Proto jsem se při výzkumu v práci zaměřil především na historický vývoj Muslimského bratrstva v Egyptě. Chronologickou metodou se tak budu snažit zanalyzovat vývoj tohoto hnutí od jeho založení do dnešní doby. Tomuto postupu bude odpovídat i vlastní struktura práce.

Dle mého názoru může takto koncipovaná práce představovat kvalitní materiál pro pochopení tématu Muslimského bratrstva v Egyptě a zároveň umožňuje rozvinutí a navázání na tuto problematiku i v budoucích pracích.

Téma Muslimského bratrstva se dostalo do popředí mezinárodního zájmu především po vlně revolucí známých jako „arabské jaro“, které se v posledních letech odehrály v několika zemích Blízkého Východu a Severní Afriky. Tato vlna revolucí vedla ke snaze o nastolení demokratických řádů v těchto zemích. „Arabské jaro“ pomohlo k pádu dlouholetých autoritářských režimů v regionu a dalo tak možnost legální politické participace všech občanů, včetně islamistických hnutí, která byla do té doby po většinu času ilegální.

Veškeré tyto události vedly k mnohem intenzivnějšímu zájmu o téma islámu a demokracie. Jednak proto, že islamistická hnutí se v jednotlivých zemích stala velice úspěšnými v post-revolučním období, ale především z důvodu převládající představy o jisté neslučitelnosti demokracie a státního zřízení založeného na právu *šaría*. Nejvýstižnějším příkladem „arabského jara“ jsou události v Egyptě, kde historicky první svobodné volby vyhrála Strana svobody a spravedlnosti, která je odnoží historicky nejvýznamnějšího islamistického hnutí – Muslimského bratrstva.

Předkládaná bakalářská práce se tak zabývá hnutím Muslimského bratrstva od dob jeho založení do dnešní doby. Popisuje především historické události a osobnosti, které nejvíce ovlivnily vývoj tohoto hnutí během 85 let jeho existence. Hlavním cílem práce je tedy popsat genezi Muslimského bratrstva a ukázat na ní proměny jak uvnitř samotného hnutí, tak uvnitř širší egyptské společnosti; dále pak nastínit důvody úspěchu v prvních svobodných egyptských volbách, ve kterých jednoznačně vyhrála politická strana, která vznikla právě z Muslimského bratrstva. Práce se také částečně dotýká

otázky ideologie, kde nastiňuje především rozpory uvnitř hnutí a představy jeho členů o dalším směřování Muslimského bratrstva. V poslední kapitole se pak práce zabývá otázkou nově vzniklé politické Strany svobody a spravedlnosti, jejích politických cílů a politického programu a vzniku nové egyptské ústavy.

Z hlediska literatury je hlavním zdrojem především literatura psaná v anglickém jazyce a několik českých publikací. Během výzkumu jsem vycházel i z primárních zdrojů, z nichž nejdůležitější jsou materiály dostupné na internetových stránkách Muslimského bratrstva a Strany svobody a spravedlnosti. Dalším důležitým zdrojem jsou paměti zakladatele Muslimského bratrstva Hassana al-Banny, z nichž velmi často cituje autorka knihy *Nationalism and Revolution in Egypt The Role of the Muslim Brotherhood*. Pro účely této práce byly z výše zmíněné publikace odcitovány vybrané pasáže al-Bannových pamětí. Jsem si vědom, že k tématu existují i další primární prameny, avšak věřím, že mnou použité zdroje postačují k naplnění cílů, které si tato práce vytyčila.

1. Egypt pod britskou nadvládou

Po čtyřadvacet století, tedy od dob faraónů, byl Egypt pod nadvládou cizích říší nebo cizích panovníků, kteří zde zakládali své dynastie. Před nabytím samostatnosti v roce 1922 patřil Egypt pod správu Britského, které nad jeho územím vykonávalo vojenskou, politickou a ekonomickou kontrolu již od 80. let 19. století. Tento fakt měl za následek především kulturní westernizaci, jíž byla egyptská společnost po desítky let vystavena a která na ní zanechala značné následky. Tato westernizace zapříčinila, že v egyptské společnosti začal boj o identitu, neboť Egyptané byli každodenně vystaveni dvěma světům: východnímu muslimskému a křesťanskému západnímu. Většina obyvatel Egypta se snažila udržet si duchovní a náboženskou příslušnost k muslimskému světu, ovšem vidina materiálních výhod, které přinášel patronát západních křesťanských velmocí, vztah k tradicím částečně podlamoval. Několik islámských reformistů, mezi nimiž byl nejvýznamnější Džamal ad-Din al-Afghani, se snažili poukázat na negativa westernizace a coby jediné řešení pro obnovu, modernizaci a demokratizaci muslimského světa navrhovali návrat k základům islámského náboženství. Takové myšlení vedlo k nárůstu počtu muslimských nacionalistů, kteří nabývali na síle každým rokem a snažili se o omezení moci Britů v Egyptě.

Hybnou silou egyptského nacionalismu na přelomu 19. a 20. století byl Mustafa Kamil Pasha. Mustafa Kamil byl vzdělaný francouzsky orientovaný muslim. „*Díky pomoci příbuzných mu bylo umožněno studovat práva v Paříži a Toulouse.*“¹ Po návratu do Egypta se však navzdory západnímu vzdělání zaměřil na boj proti Britům a podporu egyptského nacionalismu. Stal se zakladatelem první egyptské strany s ryze národním programem - druhé Národní strany, která byla pojmenována po svém předchůdci z roku 1879 al-Hizb al-Watani². Kromě aktivit v této straně se Mustafa Kamil silně zajímal o rozvoj vzdělání v Egyptě, jeho snahy se ubíraly především k založení egyptské univerzity. Byl také podporovatelem aliance mezi egyptskými muslimy a koptskými křesťany. Národní strana byla plně zformována v roce 1907 a její jádro tvořil třicetičlenný centrální výbor³. Tento centrální výbor následně vypracoval program strany, který byl 8. května 1907 vydán v deníku *Le Figaro*. Národní strana v tomto programu požadovala: „*psanou ústavu a vznik parlamentu, kterému by byli odpovědni resortní ministři; rozšíření vzdělání a plnou obnovu výuky arabského jazyka (místo anglického); výměnu cizích úředníků za schopné Egyptány a nezávislost Egypta a Súdánu.*“⁴

První velký konflikt mezi okupační správou a egyptskými rolníky,⁵ který pomohl Egyptanům k částečnému politickému uvolnění a vytvoření prvních sedmi politických stran, mezi nimiž byla i již zmíněná Národní strana, vznikl již v červnu 1906. Díky tomuto uvolnění začali Egyptané pomalu naplňovat svoje požadavky. Proces národního obrození však v roce 1914 přerušila 1. světová válka, během níž vysoce narostl vliv i počet Britů v Egyptě. Během války nacionalisté v Egyptě kompletně zmizeli z politického života, avšak ihned po jejím konci navázali na své předválečné aktivity.

1.1 Cesta k nezávislosti

V tomto období se do popředí dostává Sa'd Zaghul Pasha, který se následně stal pravděpodobně nejvýznamnější politickou postavou první poloviny 20. století v Egyptě.

¹ Viz Harris, C.P. (1964). *cit.d.*, s. 68

² První národní strana

³ Viz Harris, C.P. (1964). s.70-72

⁴ Viz Harris, C.P. (1964). *cit.d.*, s. 70

⁵ Jednalo se o incident v Dishaway v červnu 1906, který vypukl poté, co byla jedním z britských úředníků nešťastnou náhodou zastřelena egyptská rolnice během střelby holubů.

Velkou politickou výhodou Sa'd Zaghula byly dobré vztahy jak s Brity, tak s egyptskými nacionalisty. Muslimští Egyptané ho viděli jako velkého patriota, zatímco Britové jako nejlepšího z řad nacionalistů. Hlavním požadavkem Zaghula a jeho hnutí byla úplná nezávislost Egypta.⁶ K prosazení tohoto cíle byla zformována delegace nejvýznamnějších představitelů hnutí pod názvem al-Wafd al-Misri.⁷ Mezi aktivity wafdistů se řadily demonstrace a šíření protibritské propagandy, což vzhledem rostoucí popularitě nacionalistických myšlenek přinášelo značné problémy pro Brity v Egyptě. Pro uklidnění situace se Britové rozhodli deportovat Zaghula a jeho nejbližší spolupracovníky na Maltu v přesvědčení, že tato deportace povede k rozpadnutí Wafdu. Místo toho během jednoho týdne začala celonárodní vzpoura proti Britům v Egyptě, která však byla Brity potlačena. Tato vzpoura však byla Britům jasným signálem, že pokud chtějí udržet své národní zájmy v Egyptě, budou muset začít s Egyptany jednat jako s partnery. Vzápětí po tomto incidentu započala jednání Britů s Adlim Yeghenem Pashou, tehdejší předsedou egyptské vlády. Tato jednání však byla zablokována, neboť s předsedou vlády loajální vůči britské nadvládě Zaghul Pasha a jeho lidé odmítli jednat. Odpovědí Britů byl zákaz veškerých politických aktivit v zemi. Proti tomuto zákazu se Zaghul Pasha okamžitě vzepřel, což znamenalo pouhé opakování historie. Zaghul Pasha byl znovu deportován z Egypta a bez jeho přítomnosti nebyla v Egyptě žádná osobnost schopná kontrolovat nacionalisty, což vedlo k obavám z další vzpoury. Dříve, nežli však k této vzpouře došlo, odhodlala se Británie k překvapivému a odvážnému kroku - v roce 1922 vytvořila unilaterální deklaraci nezávislosti pro Egypt.⁸

1.2 *Boj o moc*

Po přijetí této deklarace nezávislosti bylo pro Egyptany hlavním cílem sepsání ústavy a ustavení reprezentativních a státních institucí. Na přípravách nového státního uspořádání měl však zakázáno se podílet Zaghul Pasha, který se nesměl do Egypta vrátit dříve, nežli bude nová ústava sepsána. To znamenalo vznik dalších problémů tentokrát především mezi sultánem,⁹ který ihned po vyhlášení nezávislosti převzal titul král Fuad, a mezi nacionalisty. Tím, že sepsáním ústavy byla pověřena vláda krále Fuada, získal

⁶ Viz Marty, M.E., Appleby, R.S. (1991). s. 357

⁷ Viz Harris, C.P. (1964). *cit.d.*, s. 91

⁸ Viz. Příloha č. 1

⁹ Egyptský sultanát byl státní útvar existující v letech 1914-1922. Jednalo se o protektorát Velké Británie. V roce 1917 se sultánem stal Ismaila Ahmad Fuad.

tento řadu nových pravomocí a pozice ostatních politických subjektů tím byla značně oslabena. Strana Wafd se tak stala nejsilnější politickou silou v permanentní opozici vůči paláci.¹⁰

Celá situace se tak v roce 1923 ustálila jako permanentní mocenský boj mezi králem, hnutím al-Wafd a Brity. Již v ústavě z roku 1922 byl islám určen jako státní náboženství,¹¹ zároveň však byla garantována svoboda vyznání a ochrana menšin. Výkonná moc patřila králi a jeho ministrům, moc zákonodárná pak měla být vykonávána králem společně se senátem a poslaneckou sněmovnou.

Pravomoci krále, dané ústavou panovníkovi, umožňovaly podmíněně vetovat zákony a odročit nebo přerušit jednání parlamentu. Král měl také právo jmenovat dvě pětiny senátorů, přičemž další tři pětiny senátorů pak byly voleny občany ve volbách. Mandát senátora byl dle této ústavy desetiletý (každých pět let se obměňovala polovina senátorů), mandát poslance byl pětiletý. Je důležité rovněž podotknout, že všeobecné, rovné volební právo se dle ústavy z roku 1922 vztahovalo pouze na plnoleté muže.¹²

Zaghlul Pasha se vrátil do Egypta ještě před prvními volbami. *V těchto prvních volbách, které se konaly od září 1923 do února 1924, strana Wafd získala 90 procent hlasů a zajistila si tak 188 z 215 křesel v poslanecké sněmovně.*¹³ Zaghlul Pasha, coby předseda této strany, se tak stal prvním předsedou vlády nezávislého Egypta, v němž však byli Britové stále přítomni, což udržovalo zemi v napětí.

Další krize mezi Brity a Egyptem nastala již v roce 1924, kdy byl v ulicích Káhiry zavražděn Sir Lee Stack.¹⁴ Následná skandalizace této události vedla až k vynucenému odstoupení Zaghlula Pashy z funkce předsedy vlády. Wafd se i přes nepřilíh dobré vztahy mezi Egyptem a Británií dále snažil dohodnout úplnou nezávislost, jednání ovšem vždy troskotala. Těchto neúspěchů využil král Fuad, který v roce 1930 po třetím neúspěšném jednání strany Wafd s Brity o Anglo-egyptské smlouvě zneuznal legitimitu vlády strany Wafd, zrušil ústavu z roku 1923 a vyhlásil ústavu novou. Období mezi lety 1930 - 1935 je tedy známo jako období královské diktatury. Tlak egyptského lidu na ustavení legitimní vlády nakonec v prosinci 1935 donutil krále obnovit ústavu z roku 1923. Toto období tedy bylo jak obdobím politického boje mezi vládou a lidem, tak i obdobím, kdy si egyptský lid začal definovat

¹⁰ Palácem je zde myšlena vláda krále Fuada a jeho spolupracovníků.

¹¹ Viz Harris, C.P. (1964). *cit.d.*, s. 98

¹² Viz Harris, C.P. (1964). s. 98-99

¹³ Viz Young, G. (1927). *cit.d.*, s. 270; Viz Landau, J. M. (1954). *cit.d.*, s. 64, 167

¹⁴ Sir Lee Stack byl britský armádní důstojník a generální guvernér anglo-egyptského Súdánu.

společenské hodnoty. K větší občanské aktivitě donutil Egyptany zejména fakt, že politická moc byla především v rukou krále, majetných elit a westernizovaných měšťanů. Tyto vládnoucí vrstvy se navíc nijak nesnažily legitimizovat svou moc, což ve svém výsledku vedlo k velké společenské roztržičnosti.

2. Vznik Muslimské bratrstva

Na konci 20. let 20. století byla Hasanem al-Bannou založena Společnost Muslimských bratří, která se postupně stala jedním z nejdůležitějších politických aktérů v Egyptě. Otec Hasana al-Banny Sheikh Ahmad Abd al-Rahman al-Banna al Sa'ati byl opravář hodin a náboženský badatel a jak bylo v Egyptě té doby zvykem, Hasan al-Banna následoval ve výběru zaměření svého otce. Již ve svých 13 letech vstoupil do řádu súfistů, jelikož mu imponovalo, jaký důraz tato sekta klade na striktní následování islámského učení a náboženských praktik. V roce 1923 se al-Banna přestěhoval do Káhiry, čímž se mu otevřela řada nových možností. *„Životní styl, který spatřil, ho šokoval - hazard, materialismus, dostupnost alkoholu, prostituce a promiskuita (...) Pro al-Bannu toto vše působilo jako útok na islámské hodnoty a normy; vinil takzvané „intelektuální a sociálně liberální hnutí“ v Egyptě za proti-náboženský trend, který usnadnil erozi islámských hodnot v Egyptě.“*¹⁵ Al-Banna popsal své dojmy ze styku s westernizovanou a modernizovanou Káhirou ve svých pamětech takto:

„Po poslední válce a během doby, kterou jsem strávil v Káhiře, došlo k nárůstu duchovního a ideologického rozpadu ve jménu intelektuální svobody. Objevily se knihy, noviny a časopisy, jejichž jediným cílem bylo oslabit nebo zničit vliv jakéhokoli náboženství na masy. Mladí lidé byli ztraceni a vzdělaní lidé byli v zajetí pochybností a zmatku. Viděl jsem, že společenský život mého milovaného egyptského národa osciluje mezi svým milým a drahým islamismem, který (společnost) zdědila, obhajovala a žila s ním, a který posilovala v průběhu třinácti století; a závažnou západní invazí, která je ozbrojena a vybavena všemi ničivými a degenerativními vlivy peněz, bohatství, prestiže, okázalosti, hmotného požitku, moci a prostředků propagandy(...). A zeptal jsem se tedy

¹⁵ Viz Zahid, M. (2010). *cit.d.*, s. 68

*sám sebe: Proč se nesnažím tuto odpovědnost přenést na bedra muslimských vůdců a důrazně je nevyzvu ke spolupráci na odolávání této invaze.*¹⁶

Hasan al-Banna se tak rozhodl, stále ještě během svého života v Káhiře, kde studoval na universitě Dar al-‘Ulum, začít jednat proti apostazi, která podle jeho názoru pronikala Egyptem. V rámci tohoto boje za udržení náboženských hodnot začal psát knihy, články a založil nové periodikum. *„Dále snil o založení islamistických mládežnických skupin a snažil se podporovat islámská kázání spojené s náboženským vedením.*“¹⁷ Al-Banna došel k závěru, že pouhá kázání v mešitách nejsou dostačující k předání islámského učení lidem.

„Z toho důvodu mne napadlo vyškolit řadu studentů z al-Azhar a z Dar al-‘Ulum, aby mohli kázat a nabízet lidem poradenství v mešitách, kavárnách a na veřejných místech, a později vybrat skupinu těchto studentů, která by šířila islám v obcích a na venkově. A tak jsem uvedl tento nápad do praxe.“¹⁸

Tato myšlenka se ukázala být jako velice efektivní, jelikož Muslimské bratrstvo díky tomuto osvětovému programu získalo mnoho členů a přívrženců a používalo ji proto po celá léta. Al-Bannova snaha o vytvoření mládežnické skupiny vyústila ve zřízení Muslimského sdružení mladých lidí (YMMA).¹⁹ YMMA se snažila o obnovení muslimské tradice ve společnosti skrze návrat k základům islámu, tak jak je vyložen v Koránu. Jako dlouhodobý cíl si pak toto sdružení vytyčilo obnovení islámského kalifátu.²⁰

V průběhu posledního roku studia na univerzitě Dar al-‘Ulum měl al-Banna a jeho spolužáci za úkol napsat esej na téma svých vlastních ambicí po promoci a jak předpokládají, že je naplní. Al-Bannova esej se zabývala především šlechetnými záležitostmi jako povinnost muže oddat se své rodině a zemi, umístit obecné zájmy před své vlastní a činit tak s laskavostí, bojovat svatou válku (*džihádem*) za pravdu a obecnou reformu a především pak získat Boží souhlas. Především si pak al-Banna podtrhl své

¹⁶ Citováno z Harris C.P. (1964) s. 146

¹⁷ Viz Harris, C.P. (1964). *cit.d.*, s. 146-147

¹⁸ Citováno z Harris C.P. (1964) s. 147

¹⁹ Young Men’s Muslim Association

²⁰ Viz Lia, B. (2006). s. 29-31

dva hlavní životní cíle - přinést štěstí své rodině a přátelům a stát se učitelem a náboženským průvodcem.

2.1 Učitel Egypta

Druhý cíl se mu podařilo naplnit ihned po promoci, když byl v roce 1927 jmenován ministerstvem školství učitelem arabského jazyka na základní škole v Ismailiyyi. Zde se stejně jako v Káhiře setkal s velkým socio-ekonomickým rozdílem ve společnosti, především pak mezi běžnými Egyptyany a evropskými zaměstnanci společnosti Suezského kanálu. Al-Banna tedy cítil potřebu reformovat společnost v Ismailiyyi tak, aby odpovídala islámskému učení. Jako prostředek pro šíření svých myšlenek využil stejně jako v Káhiře setkávání na netradičních místech. Začal využívat nových kaváren jako místa pro debatu a představování svých idejí pro co nejvíce posluchačů. Skrze tyto debaty mimo jiné al-Banna poznal řadu dalších lidí, kteří sdíleli jeho vizi Ismailiyyi a celého světa.

V březnu roku 1928 pak al-Bannu v jeho domě v Ismailiyyi navštívilo šest egyptských dělníků, kteří byli silně osloveni jeho učením.²¹ Těchto šest mužů vzneslo několik důležitých otázek na al-Bannu. Al-Banna popsal tuto událost ve svých pamětech takto:

„Naslouchali jsme, pochopili jsme a byli jsme ovlivněni, ale neznáme praktickou cestu, která povede ke slávě islámu a muslimů. Máme dost tohoto života – tohoto života v řetězech plného ponižování. A vy vidíte, že Arabové a muslimové v této zemi nemají ani postavení, ani respekt a jejich pozice je dokonce nižší než zaměstnanců z ciziny. Nemáme vám co nabídnout kromě naší krve, našich životů, naší víry, naší cti a těchto pár halířů, které jsme našetřili pro naše děti. Neznáme cestu vedoucí k práci, ani nevíme, jak můžeme sloužit naší zemi, našemu náboženství a našemu lidu tak jako vy. (...).“ Byl jsem hluboce ovlivněn jejich upřímností a nemohl se vyhnout odpovědnosti, která na mě byla převedena. Byl jsem hluboce dojat, a řekl jsem: Necht' vám Bůh poděkuje, necht' požehná tento spravedlivý záměr a povede nás k poctivé práci, která Ho bude těšit a bude prospěšná všem lidem. Naší povinností je pracovat a náš úspěch je

²¹ Viz Zahid, M. (2010). s. 69

závislý na Bohu. Pojd'me se zavázat před Bohem, že se staneme vojáky pro věc islámu, kterou je život na zemi a sláva pro lidi.

A tak se stalo, že jsme odpřísáhli žít jako bratři, kteří budou dělat vše pro islám a jeho zásady. Jeden z nich pak řekl: „Jaké jméno bychom si měli dát? Měli bychom se oficiálně stát sdružením, klubem, kultem nebo unií?“ Odpověděl jsem: „žádným z nich. Nebud'me formální a oficiální. Jsme bratři ve službách islámu, a proto bud'me Muslimské bratrstvo.“ Nápad přišel náhle, a tak první organizace Muslimského bratrstva byla založena těmito šesti muži kolem této myšlenky tímto způsobem a pod tímto jménem.²²

Rok po této události bylo ovšem zapotřebí vytvořit z této neformální skupiny Muslimských bratrů formální organizaci, a tak bylo v roce 1929 oficiálně založeno Muslimské bratrstvo.²³

2.2 Postupný vývoj

Začátky Muslimského bratrstva a jeho rostoucí vliv v egyptské společnosti byly, dalo by se říct, svázány výhradně s jejím vůdcem Hasanem al-Bannou. Největšími přednostmi al-Banny, jež mu usnadňovaly vedení organizace, byly především jeho rétorické schopnosti²⁴ a osobní kouzlo. V arabsky mluvících zemích je kdokoliv, kdo je schopen se vyjadřovat plynule arabsky, vysoce ceněn. Kromě al-Bannova osobního charismatu, byl ovšem také důležitým faktorem pro rozvoj Bratrstva směr, který al-Banna vytyčil. Na rozdíl od jiných, často podobných organizací, totiž Bratrstvo ne zvolilo cestu finanční závislosti na elitách,²⁵ ale především na drobných přispěvcích svých řadových členů. Prvními členy Muslimského bratrstva pak byli především ti nejnižší pracovníci, nejchudší rolníci a zbídačení studenti. Muslimské bratrstvo převzalo mnoho charakteristik moderního hnutí, nebránilo se modernizaci, pouze westernizaci.²⁶ Převzalo klasické techniky propagandy, moderní organizace mas a politického aktivismu. Také vedoucí pozice zastávali lidé především z nižších vrstev vzdělané

²² Citováno z Harris C.P. (1964) s. 149-150

²³ Viz Harris, C.P. (1964). s. 150

²⁴ Vzhledem k obtížnosti a složitosti arabštiny je v arabsky mluvících zemích kdokoliv, kdo je schopen se vyjadřovat plynule arabsky, vysoce ceněn.

²⁵ Muslimské společnosti, které byly spojeny se silnou finanční podporou elit, se lehce stávaly pouze pěšáky daných elit. Proto bylo pro al-Bannu důležité udržet si finanční nezávislost.

²⁶ Viz Mendel, M. (2010). s. 216

střední třídy a jen výjimečně pak lidé z vyšší třídy. „*Tato politika dala Bratrstvu jeho populární a ne-elitářský charakter, který mu zůstal i poté co získalo významnou politickou sílu.*“²⁷ Velmi důležité pro rozvoj Muslimského bratrstva a rozšíření povědomí o něm bylo jeho charitativní zaměření. Dobrovolníci z Muslimského bratrstva tak mnohdy poskytovali péči, kterou monarchický režim nebyl schopen zajistit. Muslimské bratrstvo investovalo své peníze nejprve do stavby mešity v Ismailiyyi, jejíž součástí byla také škola pro 200 chlapců.²⁸ Dále pak nabízelo sociální služby jako například levnou zdravotní péči, finanční pomoc a odborné vzdělávací programy pro nezaměstnané. Další významnou událostí pro rozvoj Bratrstva bylo otevření první pobočky v Káhiře v roce 1931.²⁹ Káhira, coby hlavní město a rovněž město nejvíce ovlivněné západním myšlením, byla pro al-Banna prioritou a dělal vše pro to, aby se do ní mohl vrátit a zvyšovat zde svůj vliv. „*Do roku 1938 pak Bratrstvo mělo již 300 poboček po celém Egyptě a něco mezi 50,000 až 150,000 členů.*“³⁰ S tím, jak rostl počet členů, rostl samozřejmě i význam hnutí. Bratrstvo, které se ze začátku zaměřovalo především na duchovní povýšení egyptské společnosti, se ve druhé polovině 30. let stalo více politickým, neboť bylo nutno reagovat na celosvětovou socio-ekonomickou krizi a pokračující šíření sekularismu. V roce 1939 proběhla konference Muslimského bratrstva, na níž jeho členové deklarovali Muslimské bratrstvo jako politickou organizaci a dohodli se začít tak jeho politickou aktivitu v Egyptě.³¹ Hasan al-Banna se však projevoval politicky již před touto deklarácí, například se v roce 1936 zúčastnil korunovace krále Farouqa. V roce 1946 pak byl i přivolán do královského paláce,³² aby konzultoval s králem jmenování nového předsedy vlády.³³ Vztah Bratrstva s palácem byl kladný především proto, že al-Banna neodmítal ústavní život v Egyptě, ale spíše se ho snažil reformovat zevnitř politického systému. „*Al-Banna si byl vždy vědom, že pro přežití svého hnutí musel dospět ke konsensu s vládní mocí, i když považoval její rozhodnutí za neislámské.*“³⁴ Al-Banna se tak snažil spolupracovat jak s palácem, tak s vládou.

²⁷ Viz Lia, B. (2006). *cit.d.*, s. 39

²⁸ Viz Lia, B. (2006). s. 40

²⁹ Viz Lia, B. (2006). s. 41

³⁰ Viz Zahid, M. (2010). *cit.d.*, s. 70

³¹ Viz Tadros, M. (2012). s. 70-71

³² Viz Zahid, M. (2010). s. 73

³³ Předsedou vlády se nakonec stal Mahmud al-Nuqrashi Pasha, který později zakázal činnost Bratrstva.

³⁴ Viz Pargeter, A. (2010). *cit.d.*, s. 23

2.3 První snaha o vstup do politiky

V březnu 1942 se al-Banna rozhodl nominovat sedmnáct kandidátů z řad Muslimského bratrstva do parlamentních voleb, přesto, že osobně odsuzoval stranickou politiku.³⁵ On sám pak chtěl kandidovat za oblast Ismailiyi. Jeho kampaň byla zaměřená na oblast islámu a morálních hodnot. Ještě před volbami však byl vystaven silnému tlaku ze strany vlády, aby stáhl svou kandidaturu i kandidaturu všech Muslimských bratří a učinil písemné prohlášení deklarující jeho loajalitu vládě a Anglo-egyptské smlouvě z roku 1936, která sloužila jako právní základ pro britskou přítomnost v Egyptě. Přestože Poradenská kancelář Muslimského bratrstva doporučila al-Bannovi aby tyto požadavky odmítl, al-Banna se sám rozhodl uzavřít dohodu s vládou. Výměnou za souhlas s Anglo-egyptskou smlouvou a stažení kandidatury do voleb al-Banna požadoval od předsedy vlády, aby hnutí mělo možnost volně působit a aby vláda učinila kroky proti prodeji alkoholu a prostituci.³⁶ Tento postup jasně potvrzuje, že al-Banna byl schopen spolupracovat s režimem, který byl neislámský, aby zajistil přežití Bratrstva. Al-Bannovo smířlivé jednání s vládnoucí garniturou ovšem nezůstalo nepovšimnuto uvnitř Bratrstva, kde se začala vytvářet opozice vůči jeho příliš mírnému postoji. Vůdcem této opozice se na konci 30. let stal Ahmed Rifat, který kritizoval především jednání Bratrstva s vládou, která není schopna vládnout podle Koránu.³⁷ Jediným přijatelným postupem by podle Rifata byla za stávajících okolností pouze konfrontace s touto vládou. Dále se opozici uvnitř Bratrstva nelíbilo, jak se Bratrstvo zachovalo v otázce pomoci Palestincům,³⁸ kteří se postavili Britům a židovským přistěhovalcům. Také otázka pozice a práv ženy byla podle Rifata řešena Bratrstvem neuspokojivě.³⁹ Al-Bannův postoj k této sílící vnitřní opozici především z řad mladších a radikálnějších členů Bratrstva byl velmi smířlivý. Al-Banna se snažil dále udržovat svůj mírumilovný postoj, avšak nově začal uplatňovat jak svůj vůdcovský styl uvnitř Bratrstva, tak své vystupování na venek tak, aby si zajistil loajalitu i těch radikálnějších členů hnutí. V květnu 1938 se proto al-Banna pokusil vyvinout tlak na vládu prohlášením, že pokud úřady nebudou schopny implementovat program Bratrstva, hnutí bude svůj stav považovat za válečný s každým vůdcem, stranou a organizací která

³⁵ Viz Harris, C.P. (1964). s. 182

³⁶ Viz Pargeter, A. (2010). s. 24

³⁷ Viz Pargeter, A. (2010). s. 25-26

³⁸ Zde Rifat požadoval mnohem silnější podporu Palestincům v boji proti židům a Britům.

³⁹ V tomto případě se Rifatovi vysoce nelíbila realita oblékání žen ve společnosti a požadoval jejich kompletní zahalení, jak přikazuje Korán.

nedělá vše pro vítězství islámu.⁴⁰ Nicméně tato slova už al-Banna nedokázal podpořit jakoukoliv akcí, a tak militantnější část Bratrstva vystoupila z řad hnutí a založila svou vlastní skupinu pod názvem Mohamedova mládež⁴¹. Toto rozhodnutí ovšem nebylo zapříčiněno pouze tím, že by al-Banna odmítal princip použití vojenských prostředků k nastolení změny. „*Sám al-Banna na konci 30. let založil militantní křídlo Bratrstva s názvem Nizam al-Khass pod vedením Saleha Ashwamiho.*“⁴² Důvodů pro zřízení tohoto křídla měl al-Banna hned několik: krom vyhovění nátlaku radikálnějších členů Bratrstva, to bylo rovněž znepokojení nad postojem Egypta k situaci v Palestině.

2.4 Vznik militantního křídla a jeho dopad

Založení tohoto křídla pak přineslo rozporuplné názory do řad Bratrstva. Zatímco jedni se na Nizam al-Khass dívali jako na pýchu hnutí, dalším vytvoření militantního křídla přišlo bizarní, jiní jej kritizovali, neboť spadalo mimo tradiční sféru aktivit Bratrstva. Postupem času ovšem ani al-Banna nedokázal udržet na uzdě všechny členy a v druhé polovině 40. let, kdy frakci Nizam al-Khass vedl ambiciózní Abdel Rahman al-Sanadi, začali jeho členové páchat série politických útoků, včetně útoků na britské síly v Egyptě.

Jedním z velmi významných incidentů, které vznikly po útoku militantní skupiny, bylo zavraždění egyptského soudce Ahmeda al-Khazindra Beye, který předtím odsoudil k vězení jednoho mladého člena Muslimského bratrstva za napadení britských vojáků.⁴³ Důvodem tohoto zavraždění pak bylo, že al-Banna o soudci prohlásil, že by se soudce rád zbavil, což si al-Sanadi vyložil doslovně a splnil tak al-Bannovo přání. Po tomto incidentu umírněný al-Banna al-Sanadiho nevyloučil z Bratrstva, pouze zavedl určitá opatření a přenesl více kontroly nad Nizam al-Khass na sebe. Přesto stále rostoucí napětí a větší militarizace uvnitř Bratrstva vedla vládu k přípravě rozpuštění Muslimského bratrstva, k němuž záhy skutečně došlo.

Muslimské bratrstvo bylo rozpuštěno v prosinci 1948 předsedou vlády Mahmudem Fahmim al-Nuqrashim zároveň s proklamací stanného práva.⁴⁴ Odplatou za rozpuštění Muslimského bratrstva pak byl předseda vlády zavražděn téhož měsíce

⁴⁰ Viz Pargeter, A. (2010). s. 26

⁴¹ Mohamed's Youth

⁴² Viz Pargeter, A. (2010). *cit.d.*, s. 27

⁴³ Viz Pargeter, A. (2010). s. 29

⁴⁴ Viz Harris, C.P. (1964). s. 184

mladým studentem z řad Bratrstva. Další bývalý člen Bratrstva se téhož roku pokusil o bombový útok na soudní dvůr v Káhiře. „*Al-Banna byl šokován těmito událostmi, snažil se nastolit mír s vládou a napsal otevřený dopis, v kterém prohlásil, že muži kteří spáchali tyto činy, nejsou ani Bratři ani muslimové.*“⁴⁵ Al-Banna, ale tímto dopisem situaci nijak nezlepšil, spíše naopak. Vysloužil si tím pouze hněv ze strany Bratrstva a jeho vztah s vládou zůstal na mrtvém bodě. Vláda bez ohledu na al-Bannovu smířlivou rétoriku začala podnikat další kroky proti Bratrstvu, tisíce členů bylo uvězněno a mučeno. Vyvrcholením těchto událostí pak bylo zavraždění Hasana al-Banny 12. února 1949, pravděpodobně členy tajné policie, pravý viníci ovšem dodnes nejsou známy.⁴⁶ Tento okamžik znamenal ztrátu největšího vůdce Muslimského bratrstva a uzavřel tak jeho první kapitolu v dějinách Egypta.

3. Nová kapitola Muslimského bratrstva

Po smrti al-Banny se v Bratrstvu rozhořel vnitřní spor o to, kdo se stane jeho nástupcem. Jeden tábor zastával ten názor, že následník al-Banny by měl pocházet přímo z jeho rodiny, zatímco druzí, členové Nizam al-Khassa považovali sami sebe za elitu Bratrstva a požadovali, aby se al-Bannovy funkce chopil jeden z nich. Nakonec obě strany došly ke kompromisu zvolením Hasana al-Hudaybiho.⁴⁷

Hasan al-Hudaybi do té doby nebyl členem Muslimského bratrstva, působil jako soudce, ale za to si byl velmi blízký s al-Bannou. Jeho zvolení přivítali zejména členové Nizam al-Khassa, jelikož al-Hudaybiho viděli jako slabého, a tedy lehce manipulovatelného vůdce, který jim nebude nijak zasahovat do jejich záležitostí, ale bude spíše loutkou, která bude reprezentovat Bratrstvo na veřejnosti. Zatímco Bratrstvo reformovalo své řady a vzpamatovávalo se ze smrti svého vůdce a ze zatčení několika tisíc členů, v Egyptě se pomalu rozpadal stávající politický režim. Dne 23. července 1952 byla monarchie svržena skupinou kádrových vojáků známou jako Svobodní důstojníci.⁴⁸ Tato událost měla samozřejmě velký význam pro Muslimské bratrstvo především proto, že mnoho členů mělo blízké vazby na armádu nebo přímo na Svobodné důstojníky. Bratrstvo tak dostalo další šanci ovlivnit politický systém podle

⁴⁵ Viz Mitchell, R. P. (1993). *cit.d.*, s. 68

⁴⁶ Viz Zahid, M. (2010). s. 75; Mendel, M. (2010). s. 219; Sullivan, D. J., Abed-Kotob, S. (1999). s. 42

⁴⁷ Viz Pargeter, A. (2010). s. 31; Viz Harris, C.P. (1964). s. 188

⁴⁸ Viz Zahid, M. (2010). s. 76

své islámské vize. Bohužel pro Muslimské bratrstvo ale jejich vize nakonec nebyla slučitelná s představou Svobodných důstojníků, což přineslo další konflikt mezi hlavními politickými aktéry nové egyptské éry.

3.1 Pád režimu a nastolení republiky

. Svobodní důstojníci již na začátku nové éry vyloučili všechny členy Muslimského bratrstva ze svého výkonného výboru a ze svých tajných rad. Přesto se ihned po revoluci revolucionáři snažili vytvořit vřelý a kooperativní vztah s Bratrstvem. Například znovu otevřeli případ vraždy Hasana al-Banny, propustili sedm Muslimských bratrů, kteří byli obviněni z terorismu (dva z nich byli dokonce ve výkonu doživotního trestu za zavraždění předsedy vlády Nuqrashiho). Pravděpodobně nejvýznamnějším krokem bylo přizvání Bratrstva k účasti na nové vládě. Muslimské bratrstvo mělo možnost dosadit tři ministry ze svých řad, dva z nominovaných ovšem nebyli přijatelní pro Ústřední revoluční radu⁴⁹. Přesto prvního půl roku po revoluci byl vztah mezi Ústřední revoluční radou a Bratrstvem přátelský. „*Především pak Revoluční rada byla nucena spolupracovat s Bratrstvem, jelikož potřebovala jeho vliv na masy, které viděly náboženství jako důležitý faktor svých životů.*“⁵⁰ Přátelský vztah se ovšem velice záhy vytratil, když nejdříve nový režim, který prohlásil Egypt republikou, rozpustil všechny politické strany a později po pokusu o atentát na Gamala Abdela Nassera 26. října v Alexandrii zrušil i Muslimské bratrstvo.⁵¹

3.2 Džihádem proti stavu nevědomosti

Během Nasserovy vlády prožívalo Muslimské bratrstvo nejtěžší období své existence. Více jak 4000 členů bylo uvězněno a Bratrstvo tak ztratilo svou silnou pozici ve společnosti.⁵² Mezi uvězněnými byl i Sayyid Qutb. Během svého pobytu ve vězení napsal Qutb celkem pět knih. Nejdůležitější z nich se stala *Ma'alim fi al-Tariq*⁵³, v níž Qutb popisuje, „že egyptská společnost žije ve stavu nevědomosti podobnému tomu,

⁴⁹ Revolution Command Council

⁵⁰ Viz Zollner, B. H. E. (2009). *cit.d.*, s. 28

⁵¹ Viz Zahid, M. (2010). s. 78

⁵² Tamtéž.

⁵³ V češtině vyšlo pod jménem Milníky na cestě

*který předcházel příchodu Islámu.*⁵⁴ Qutb vyzývá ve své knize všechny muslimy, aby vyhlásili *džihád* proti svým vládcům, kteří vyměnili *šariu* za člověkem vytvořené zákony. Qutb definoval *džihád* jako kompletní ozbrojenou vzpouru proti vládě sekulárních zákonů. Jeho militantní názory byly velmi posilněny tím, co zažil ve vězení. On i jeho spoluvězni byli mučeni, mnoho jeho spoluvězňů bylo popraveno. Zatímco al-Banna se svého času snažil reformovat egyptský politický systém mírně a pomocí rad panovníkům, Qutb vyhlásil náboženskou válku egyptskému státu. Qutb byl nakonec Nasserovým režimem v roce 1966 popraven,⁵⁵ ale jeho dílo se stalo inspirací pro boj s autoritativními režimy.

Právě v období po Qutbově smrti se uvnitř Muslimského bratrstva odehrál souboj, který určil směřování tohoto hnutí na dlouhou dobu. Sayyid Qutb je dodnes brán jako jeden z hlavních inspirátorů *džihadistického* hnutí. A stejně tomu tak bylo i v období po jeho smrti v řadách Muslimského bratrstva, kdy jeho texty inspirovaly velký počet mladých radikálů. Sayyid Qutb strávil období mezi lety 1948-50 ve Spojených státech, což pouze utvrdilo jeho velmi odpůrný postoj k celé Západní civilizaci. Qutb viděl Západ jako „osudovou zkoušku, v níž musejí muslimové obstát, jinak to povede k naprostému rozvratu obce věřících.“⁵⁶ K Muslimskému bratrstvu se pak Qutb oficiálně připojil až v 50. letech. Po pádu monarchie pak Qutb nejdříve podporoval nový režim prezidenta Nassera, ale poté, co se Nasser postavil proti Bratřím, začal Sayyid Qutb novým režimem opovrhovat. Po již zmíněném pokusu o atentát a rozpuštění Muslimského bratrstva skončilo mnoho jeho členů ve vězení. Mezi nimi se nacházel i Sayyid Qutb. Ten byl odsouzen k patnácti letům žaláře a nuceným pracím za „podvracení revoluce.“⁵⁷ Zde pak Qutb napsal již zmíněné knihy, ve kterých se především zabýval spásou člověka a nastolením „Boží vlády“ na Zemi. Hlavními kategoriemi, které Sayyid Qutb ve svých dílech definoval, jsou pak islám a *džahilija*. Zatímco islám Qutb vidí jako něco dokonalého, jako totální podrobení se svrchovanosti Boha, tak *džahilija* představuje jakýsi stav nevědomosti; pro Qutba je to spíše ovšem ignorování Božího vedení, a tedy vzpoura proti Boží suverenitě.⁵⁸ Qutb rozvíjí myšlenku *džahiliji* tak, že srovnává tu moderní s předislámskou a říká, že je potřeba se s ní vypořádat stejným způsobem, tedy pomocí *džihádu*. *Džihád* pak Qutb vyžaduje

⁵⁴ Viz Sullivan, D. J.; Abed-Kotob, S. (1999). *cit.d.*, s. 43

⁵⁵ Viz Qutb, S. (2013). s. 9

⁵⁶ Viz Qutb, S. (2013). s. 54

⁵⁷ Viz Qutb, S. (2013). s. 75

⁵⁸ Viz Qutb, S. (2013). s. 107-108

použít v plné jeho šíři, a to do té doby, než bude islámské právo rozšířeno po světě. Co se týče příslušníků jiného náboženství, ti mají podle Qutba dvě možnosti. Buď přijmout islámskou víru, nebo získat status chráněnce. Ten je ovšem podmíněn tím, že chráněncem musí uznávat suverenitu islámu a respektovat vládu Božího zákona.⁵⁹ Qutbovy názory jsou tak v zásadě dosti radikální a doporučují člověku, aby se naplno oddal Bohu a poslouchal ty, kteří tvrdí, že správně vykládají Boží slovo. Přesto, že je Sayyid Qutb dodnes zdrojem velké inspirace islámských radikálů, nikdy se jeho myšlení a jemu podobné nestalo hlavním myšlenkovým proudem uvnitř Muslimského bratrstva, kde směr dále určovaly dědici umírněnější ideologie Hassana al-Banny.

3.3 Nasserova vláda

Ze začátku své vlády byl Nasser oslavován jak v Egyptě, tak po celém arabském světě. Začátek jeho vlády byl silně spojen s myšlenkou panarabismu a s ním spjnými nacionalistickými myšlenkami. Již v roce 1956 se mu podařilo znárodnit Suezský průplav a dále tak snížit vliv Velké Británie v Egyptě.⁶⁰ Znárodnění ovšem také vedlo k tzv. Sinajské válce, nebo také Druhé arabsko-izraelské válce. Pod jeho vedením také vznikla tzv. Sjednocená arabská republika⁶¹, která ovšem měla krátký život.⁶² Sjednocená arabská republika byl federativní stát složený z Egypta a Sýrie. Ovšem velice rozdílná hospodářská a ekonomická situace v těchto zemích vedla k jejímu brzkému zániku. Tento konflikt nakonec dopadl vítězně pro Izrael, který tak zlikvidoval egyptský válečný potenciál, obsadil pásmo Gazy a do roku 1957 držel Sinajský poloostrov. Po této válce začala Nasserova pozice oslabovat. Nasser se proto obrátil na muslimská hesla, aby uklidnil společnost a získal si zpět její podporu. Kromě válečného fiaska začal do té doby nedotknutelný Nasserův režim ztrácet moc i z vnitropolitických důvodů. Těmi byly především ekonomické problémy. Nasser zavedl mnoho reforem, které měly pomoci lidu a zvýšit popularitu režimu, ale nakonec měly spíše negativní dopad. Mezi tyto reformy patřilo zavedení subvence na potraviny, energie a bydlení. Občanům byla také nabídnuta bezplatná zdravotní péče. Dále s růstem nezaměstnaných vysokoškoláků se režim vyrovnal tak, že garantoval zaměstnání ve státním sektoru

⁵⁹ Qutb popisuje vznik muslimské společnosti ve třetí kapitole, viz Mendel, M. (2013). s. 155-165

⁶⁰ Viz Cook, S. A. (2011). s. 68

⁶¹ Viz Cook, S. A. (2011). s. 54

⁶² Byla založena v roce 1958 a zanikla v roce 1961, přesto si Egypt toto jméno zachoval až do roku 1971.

každému absolventovi, což se po čase ukázalo jako neudržitelné. „Do roku 1969 tak stát zaměstnával 450,000 lidí s maturitou a vyšším vzděláním, z toho 153,300 lidí s univerzitním titulem.“⁶³ Veškeré zátěže tak byly pro Nasserův režim problematické a když Nasser nečekaně zemřel v roce 1970, zanechal za sebou zemi, ve které znovu rostlo napětí mezi občany a politickým režimem.

4. Snahy o liberalizaci

Po smrti Nassera se prezidentem Egypta stal Anwar al-Sadat, který byl do té doby viceprezidentem země. Sadat si stejně jako Nasser uvědomoval sílu a důležitost islámu pro obyvatelstvo Egypta. Zvolil proto mnohem umírněnější přístup vůči Muslimskému bratrstvu, který zahrnoval také propuštění politických vězňů, mezi nimiž bylo mnoho členů Bratrstva. Od roku 1976 znovu povolil opozičním stranám spolupracovat na vládě Egypta. Kromě umírněnějšího přístupu vůči Muslimskému bratrstvu se al-Sadat snažil i o další změny v egyptské politice. Především se snažil o široké ekonomické reformy, které tak ukončily socialistické období zavedené jeho předchůdcem. Reformy snižovaly vládní kontrolu nad ekonomikou a podporovaly soukromé investice. Hlavním problémem ovšem bylo, že tyto reformy pomohly především vyšší třídě a částečně třídě střední. Nižší třída však byla nadále ve velmi špatné situaci.

V období úmrtí prezidenta Nassera také zemřel dříve zmiňovaný vůdce Bratrstva al-Hudaybi a novým vůdcem se v roce 1973 stal Umar al-Tilmisani.⁶⁴ Pod jeho vedením Bratrstvo začalo obnovovat své výsadní postavení, podařilo se mu oslovit zejména studenty. Dalším výrazným smířčím krokem ze strany Sadata pro Bratrstvo bylo povolení začít znovu vydávat měsíční magazín zvaný Výzva⁶⁵. Ten pak Muslimští bratři použili k silné kritice Sadatova režimu, především kritizovali jeho postoj vůči USA a Izraeli. Pochopitelně zejména jakékoliv jednání s Izraelem bylo považováno za zradu. Přestože byl Sadat Muslimskými bratry kritizován za svůj přístup vůči Izraeli, ve světě byla jeho politika velice ceněna. V roce 1978 pak dostal Nobelovu cenu míru za mírovou iniciativu, která vedla k uzavření míru mezi Egyptem a Izraelem v Camp

⁶³ Viz Wickham, C.R. (2002). *cit.d.*, s. 28

⁶⁴ Viz Zahid, M. (2010). s. 87; Viz Sullivan, D. J., Abed-Kotob, S. (1999). s. 46

⁶⁵ The Call

David. Tato smlouva mj. znamenala, že Egypt byl první arabskou zemí, která uznala existenci Izraele.

Sadat, který se snažil co nejvíce prezentovat jako ‘věřící prezident’ se rovněž zasadil o vložení následujícího do nové ústavy Egypta z roku 1971: „*Islám je náboženstvím státu; arabština oficiálním jazykem; a principy islámského práva šaría jsou hlavním zdrojem legislativy.*“⁶⁶ Všechny tyto kroky pak vedly k novému nastartování Muslimského bratrstva, které po svém návratu změnilo svůj charakter a mělo tak možnost zapojit se do parlamentních voleb a zájmových skupin Egypta.

Tilmisani si po svém nastoupení do funkce vůdce Muslimského bratrstva předsevzal dva hlavní cíle pro budoucí vývoj hnutí. Prvním bylo zrušení Nasserova rozhodnutí z roku 1954, kterým byl Bratrstvu odebrán právní status organizace, a druhým cílem byla radikální obnova celé organizace. Tilmisani v roce 1977 podal soudní návrh, aby byl Muslimskému bratrstvu navrácen právní status organizace, neboť jeho odebrání bylo chybným krokem.⁶⁷ Bohužel pro Tilmisaniho ale tento návrh nebyl soudem přijat, především z toho důvodu, že v soudním systému Egypta tou dobou byl stále velký počet Nasserových přívrženců, kteří měli velký vliv.

4.1 Reforma uvnitř hnutí

Tilmisani se ovšem nevzdal, došel k závěru, že pokud má být Muslimské bratrstvo znovu legitimní organizací, musí se nejprve samo reformovat zevnitř. Hlavní změnou, kterou se Tilmisani snažil prosadit, byla změna zaměření z duchovních záležitostí na přímou politickou aktivitu organizace.⁶⁸ S tím ovšem silně narazil ve své organizaci, především u starších členů. Mnoho z nich totiž z politických důvodů strávilo několik let ve vězení a báli se tedy znovu zasahovat do politiky. I přes protesty starších členů Bratrstva, kteří měli významná postavení v organizaci, však Tilmisani pokračoval ve svém cíli vytvořit z Bratrstva především politicky aktivní organizaci.

Snažil se přesvědčit prezidenta Sadata, aby přijal některé členy Bratrstva do své vlády. Prezident Sadat se ovšem bál, že tím dá Muslimskému bratrstvu možnost stát se

⁶⁶Viz Zahid, M. (2010). *cit.d.*, s. 80

⁶⁷ Viz Zahid, M. (2010). s. 88-89

⁶⁸ Bratrstvo se sice již dříve pokoušelo o politickou participaci, ovšem nikdy to nebralo jako svůj hlavní cíl.

silnou politickou opozicí proti jeho vládě a tak Tilmisaniho odmítl.⁶⁹ Místo toho Tilmisanimu nabídl, aby se Bratrstvo spojilo s jednou z obnovených sekulárních politických stran po roce 1976.⁷⁰ Tilmisani věděl, že na to ovšem nikdy nepřistoupí starší členové Bratrstva, kteří těmito sekulárními stranami pohrdali. I Tilmisani sám věděl, že pokud by se Bratrstvo spojilo s jednou ze sekulárních politických stran, ztratilo by tím svůj obraz islámského aktéra v Egyptě. I přes tyto neúspěchy se ovšem Tilmisani nechtěl vzdát svého cíle a věděl, že budoucnost jeho organizace je právě v převzetí politické aktivity do jejích rukou. To mu nakonec bylo dopřáno s pomocí nové generace Muslimských bratrů, kteří začali vytvářet novou politickou kulturu Bratrstva. Tato nová generace, která nezažila Nasserovo období represí vůči Bratřím, měla rozdílné názory skoro na všechny zásadní otázky, jakými byli například role státu; volba vůdce hnutí; vztah k Západu; a především samotná role hnutí ve společnosti.

4.2 Nástup Hosního Mubaraka k moci

Prezident Sadat byl zavražděn 6. října 1981 během oslav v Káhiře.⁷¹ Byla to oslava války z roku 1973 proti Izraeli, kde se Egyptu podařilo získat zpět Sinajský poloostrov.⁷² Problémy Sadatova režimu začaly již v roce 1977, jeho snahy o liberalizaci ekonomiky přinášely značné problémy nižším vrstvám společnosti.⁷³ V lednu 1977 se tak proti Sadatovi konaly první hladové protesty, lidem pak především vadila kontrolovaná cena základních surovin jako je chléb.⁷⁴ S rostoucími protesty rostla míra autoritářství prezidenta Sadata. Ten postupně zakázal jakýkoliv nevládní tisk a uvěznil jak členy islamistické, tak sekulární opozice. Tento stav nebyl dlouho udržitelný, a tak islámští radikálové naplánovali a 6. října 1981 provedli atentát.⁷⁵ Na Sadatovo místo nastoupil dosavadní viceprezident Hosní Mubarak. Mubarak byl do té doby v Egyptě poněkud neznámou postavou. Z toho důvodu měl vysokou potřebu legitimizování svého režimu. Toho se snažil dosáhnout především tím, že ukázal svůj závazek k dodržování zásad právního státu a dvořil se politické opozici. Stejně jako

⁶⁹ Tím je myšleno, že Sadat se obával, že pokud bude ve vládě Bratrstvo úspěšné, může získat podporu lidu a tím ohrozit suverenitu Sadatova režimu

⁷⁰ Viz Zahid, M. (2010). s. 90

⁷¹ Viz Cook, S. A. (2011). s. 155

⁷² Tamtéž.

⁷³ Viz Cook, S. A. (2011). s. 141-142

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Viz Cook, S. A. (2011). s. 155-157

Sadat po svém nástupu se Mubarak také rozhodl propustit politické vězně a navíc povolil tisku kritizovat vládní ministry. Přesto hlavní cíl Mubarakovi politiky byl totožný s cílem jeho předchůdce, Mubarak chtěl dosáhnout politické a ekonomické liberalizace Egypta.

4.3 Dopad na Muslimské bratrstvo

Mubarakův nástup měl samozřejmě dopad i na Muslimské bratrstvo, které se touto dobou reformovalo pod svým vůdcem Omarem al-Tilmisanim. Přes svůj ze začátku umírněný postoj se nakonec egyptský prezident rozhodl zakročit proti islámským radikálům v Egyptě. Do této kategorie pak spadali i členové militantního křídla Bratrstva Nizam al-Khass. Tyto zásahy pak vedly k zatýkání, nebo útěkům do ciziny mnoha významných členů Nizam al-Khass.⁷⁶ To dalo Tilmisanimu ještě větší šanci přiklonit se k umírněnému přístupu a zaměřit se více na politické problémy země. Od 80. let se tak začal měnit i program Bratrstva a organizace začala definovat své politické cíle, mezi kterými byly „*svoboda ustavení politický stran, účast ve volbách, vznik novin atd.*“⁷⁷ Muslimské bratrstvo začalo naplno využívat Mubarakovy tolerance vůči organizaci. Začalo se znovu angažovat ve všech sférách společnosti. Bratrstvo znovu spolupracovalo na výstavbě nových mešit, zřizovalo charitativní, společenská a sportovní centra a obnovilo také vzdělávací kurzy a zdravotnická zařízení. Nejdůležitější otázkou ale stále zůstávalo, zda se Bratrstvo naplno zapojí do politického systému Egypta. Před parlamentními volbami v roce 1984 Mubarak vydal nový volební zákon, který stanovil vstupní klauzuli na 8 procent⁷⁸, dále pak bylo dovoleno zúčastnit se voleb pouze legálním politickým stranám⁷⁹, zatímco Bratrstvo bylo pouze hnutí. Na velkém sjezdu organizace v roce 1983 v Káhiře tak Tilmisani navrhl vytvoření politické strany, která by nezasahovala přímo do chodu organizace, ale existovala by po boku Bratrstva.⁸⁰ Tento návrh byl ovšem na sjezdu silně odmítnut, především z toho důvodu, že členové Bratrstva viděli svou organizaci jako rozsáhle hnutí, „*keré by bylo*

⁷⁶ Viz Pargeter, A. (2010). s. 44

⁷⁷ Viz Pargeter, A. (2010). *cit.d.*, s. 44

⁷⁸ Viz Zahid, M. (2010). s. 95

⁷⁹ Tyto úpravy měly zajistit jasnou výhru Národně-demokratické straně, která byla založena prezidentem Sadatem. Po jehož smrti Mubarak převzal jeho vůdčí postavení ve straně.

⁸⁰ Viz Pargeter, A. (2010). s. 45

poškozeno, kdyby se muselo řídit stranickým právem.“⁸¹ Po tomto neúspěchu začal Tilmisani hledat jinou možnost jak by mohlo Muslimské bratrstvo vstoupit do politiky.

4.4 Vstup do voleb

Nakonec se mu jeho přání splnilo, když se Bratrstvo rozhodlo spojit se pro volby se stranou al-Wafd. Spojení s al-Wafd bylo velice odvážným krokem vzhledem ke společné historii z dob monarchie. Tento risk se ovšem Bratrstvu jednoznačně vyplatil, když aliance Muslimského bratrstva a al-Wafd získala celkem 58 křesel, z nichž 8 bylo přiděleno Bratrstvu.⁸² Těchto osm poslanců pak mělo velký význam v dalším vývoji Bratrstva a jejich politické aktivity. Po jejich nástupu bylo pro všechny ostatní překvapení, jak vzdělaní, profesionální a kompetentní ve skutečnosti členové Bratrstva jsou. To ukázalo jak vládnoucí straně, tak především Bratrstvu a jeho vůdci, že Muslimští bratři jsou schopní existovat v politickém systému Egypta a být fungující částí opozice. V dalších parlamentních volbách, které se konaly v roce 1987, se Bratrstvo spojilo s dvěma stranami, a sice s al-Amal a Hizb al-Ahrar.⁸³ Tento krok dokazuje, jak Muslimské bratrstvo začalo silněji fungovat jako politická strana, když vyměnila své spojence, i co se týče své ideologie, pouze, aby si zajistila úspěch ve volbách. Hlavním cíle tohoto spojení tří politických aktérů Egypta, které neslo jméno Islámská aliance, pak byla snaha o prolomení dominance Národně demokratické strany. V těchto volbách nakonec Muslimské bratrstvo získalo 36 křesel v parlamentu, což byl nečekaný úspěch.⁸⁴ Po celou dobu 80. let se Mubarakův režim snažil vyhnout jakékoliv větší konfrontaci s Muslimským bratrstvem. Mezi Mubarakem a Bratrstvem existovala tichá dohoda, která umožňovala Bratrstvu rozšiřovat svůj vliv v občanské společnosti výměnou za respektování režimu. Ke konfliktu ale nakonec došlo, a sice v roce 1990.

Konkrétně před dalšími parlamentními volbami, když Bratrstvo spolu s al-Wafd vedlo bojkot proti novému volebnímu zákonu, který upravoval velikost volebních okrsků, aby co nejvíce zvýhodnil Národně demokratickou stranu. Kvůli bojkotu byla snížena důvěryhodnost celých voleb jak v Egyptě, tak na mezinárodní scéně. *„Podle nezávislých zdrojů pak pravým vítězem byla abstence: ačkoliv oficiálně byla účast*

⁸¹ Viz Al-Awadi, H. (2004). *cit.d.*, s. 24⁷³ Viz Zahid, M. (2010). s. 96

⁸² Viz Zahid, M. (2010). s. 96

⁸³ Viz Zahid, M. (2010). s. 98

⁸⁴ Tamtéž.

voličů 45 procent, ve skutečnosti však byla asi 20 procent.“⁸⁵ Dalších voleb v roce 1995 se již Muslimští bratři znovu zúčastnili.⁸⁶ Před těmito volbami panovala u opozice pozitivní atmosféra z toho důvodu, že do nich vstoupil do té doby historicky nejvyšší počet nezávislých kandidátů. „Oficiální odhady naznačují, že více jak 4,000 kandidátů se ucházelo o 444 křesel; z toho 439 kandidátů bylo z Národně demokratické strany, 181 z al-Wafd, 107 z al-Amal a 170 z Muslimského bratrstva, zbytek pak byli lidé z malých politických stran, nebo nezávislí kandidáti.“⁸⁷ Pozitivní atmosféra voleb byla ovšem záhy zapomenuta poté, co byly celé volby poznamenány velkou vlnou násilí a zavražďování ze strany bezpečnostních složek. Stovky politických aktivistů a voličů byly obtěžovány; „asi 80 lidí bylo usmrceno a přibližně 1,500 zraněno.“⁸⁸ Vláda se snažila ospravedlnit celou situaci tím, že policie a další obranné složky dělaly jen svou práci, když se bránily protestujícím davům. Pravdou ovšem je, že právě vláda odstartovala a také potřebovala tyto brutální činy ze strany obranných složek Egypta. Mubarak i vláda se oprávněně obávali rostoucí síly Muslimského bratrstva, které začalo být velkou hrozbou pro hegemonii Národně demokratické strany v poslanecké sněmovně. Pokud by například 150 členů ze 170 kandidátů Bratrstva uspělo ve volbách, vytvořila by se tím velice silná a schopná opozice, které by Národně demokratická strana čelila pouze s velkými problémy. Dalším hlediskem pak byly také nadcházející prezidentské volby téhož roku. Národně demokratická strana měla jasný úkol, a to sice nominovat do voleb svého vůdce a prezidenta státu Hosního Mubaraka. Pokud by ovšem vznikla tato opozice, mohlo by se stát, že by Mubarakova nominace byla v ohrožení. Taktika vlády byla ovšem natolik úspěšná, že nakonec získal ve volbách křeslo pouze jeden kandidát Muslimského bratrstva.⁸⁹ Ten byl z dolní komory poslanecké sněmovny záhy vyloučen za příslušnost do zakázané organizace. Volby roku 1995 jen potvrdily vzrůstající autoritářské tendence Hosního Mubaraka a jeho vlády, který tak zjistil, že jeho veškeré snahy o demokratizaci a uvolnění v Egyptě vedly k ohrožení režimu, s čímž se očividně nechtěl smířit.

⁸⁵ Viz Rubin, B. (2010). *cit.d.*, s. 46

⁸⁶ To způsobila změna, již z roku 1990. Kdy byly volby změněny ze systému stranických listin na volbu jednotlivých kandidátů.

⁸⁷ Viz Zahid, M. (2010). *cit.d.*, s. 99

⁸⁸ Viz Thabet, H.G. Egyptian Parliamentary Elections: Between Democratisation and Autocracy. Council for the Development of Social Science Research in Africa. 2006. s. 19

<http://www.codesria.org/IMG/pdf/2-thabet.pdf>

⁸⁹ Viz Rubin, B. (2010). s. 48

Silně autoritářské chování vlády a z toho plynoucí neúspěch Muslimského bratrstva ve volbách v roce 1995 vedly k dalším obavám v řadách starších a konzervativnějších členů Bratrstva. Ti se již před volbami v roce 1984 vyjádřili jasně proti politické aktivitě Bratrstva. Začali tak znovu klást důraz na to, aby se jejich organizace odklonila od politiky a vrátila se ke své původní cestě, tedy k cestě duchovní. Neúspěch ve volbách ovšem ani zdaleka neodradil mladou reformující generaci, která si uvědomovala stále slabší pozici vlády.⁹⁰ Takové myšlení dovedlo mladé členy Muslimského bratrstva do dalších voleb v roce 2000, kde získali znovu velice překvapivě 17 křesel.⁹¹ Tento výsledek překvapil nejen samotné členy Bratrstva ale i vládu, která žila v domněnku, že Bratrstvo bylo velice slabé po událostech z roku 1995. Z Muslimského bratrstva se tak stala nejsilnější opozice vůči Národně demokratické straně. Mladší generace Bratří tak znovu dokázala, že směr, který se snažila dát Muslimskému bratrstvu, byl ten správný. K úspěchům v jednotlivých volbách vyjma těch v roce 1995 pomohly ovšem další faktory.

4.5 Občanská společnost

Muslimské bratrstvo se kromě své přímé participace na politice od 80. let podílelo na politickém životě Egypta také nepřímou. Poskytovalo sociální služby, bylo aktivní ve studentských uniích a zájmových skupinách, dále nabízelo výuky pro nezaměstnané.⁹² Již od dob Nassera pak především zájmové skupiny disponovaly velkou politickou silou. Z toho důvodu Nasser, i po něm Sadat vytvářeli zákony, které jim nad nimi umožňovaly co největší kontrolu.⁹³ Takováto politika se ovšem změnila po nástupu Mubaraka, který se snažil o určitou míru politické liberalizace, a tedy zmírnil i restriktce, které existovaly vůči zájmovým skupinám. Stále jim však nedal plnou autonomii od státu. Velice významné pak bylo povolení znovuoživení právnické skupiny, která byla rozpuštěna za Sadata, protože silně kritizovala mírovou smlouvu s Izraelem. Podle jedné z bývalých vůdčích osobností Muslimského bratrstva Abula Ella

⁹⁰ V tomto období probíhala v Egyptě další z mnoha socio-ekonomických krizí, především kvůli snaze vlády o reformu egyptské ekonomiky.

⁹¹ Viz Alanani, K. Egypt: Parliamentary Elections in the Shadow of 2000. *Carnegie Endowment for International Peace*

⁹² Viz Mendel, M. (2010) s. 220

⁹³ Například zákon 32 z roku 1964, který vytvářel státní monopol nad všemi nevládními organizacemi, tento zákon vyžadoval po občanech, kteří si přáli vytvořit jakoukoliv nevládní organizaci, aby získali povolení od ministerstva sociálních věcí.

Madiho *‘bylo jasné, že Mubarak si kvůli své snaze o legitimaci neuvědomil, že zájmové skupiny se stanou důležitou sférou aktivit a zdrojem mobilizace Bratrstva, která by pomohla napadnout sílu státu a hegemonii v Egyptě.’*⁹⁴ Právě skrze zájmové skupiny se z Muslimského bratrstva stal v 80. a 90. letech důležitý politický aktér. Možnost apelovat na všechny sektory egyptské společnosti a přímý přístup k profesní třídě dopomohly Bratrstvu stát se výzvou síle moci státu. Muslimské bratrstvo přebíralo postupně kontrolu nad všemi nejdůležitějšími zájmovými skupinami v Egyptě. V roce 1992 již ovládalo několik významných skupin, mezi nimi například svaz doktorů, inženýrů, lékárníků a vědců. Nejdůležitějším ovšem bylo vítězství ve volbách do Rady svazu právníků právě v roce 1992.⁹⁵ Pro Muslimské bratrstvo bylo velice snadné vyhrávat volby v jednotlivých svazech, jelikož mělo velkou schopnost mobilizovat své voliče. *„Bratrstvo tak převzalo kontrolu nad jednou z posledních bašt liberálního a levicového myšlení, což bylo šokem pro většinu sekulárních politiků v zemi. Volby jako tokové ovšem nevyprávěly nic o názoru většiny členů, protože se z 140,000 členů dostavilo pouhých 10 procent.“*⁹⁶ Při očividně stále narůstajícím vlivu Bratrstva v zájmových skupinách došla trpělivost prezidentu Mubarakovi, který pozvolna opouštěl svůj dosud liberální přístup a po vzoru svých předchůdců se vracel k deliberalizaci egyptské společnosti. *„V roce 1993 byl tak přijat zákon, který ustanovoval, že pokud mají být volby do jednotlivých svazů platné, musí se jich v prvním kole zúčastnit 50 procent členstva, v druhém a třetím kole pak celá třetina členů. Pakliže se tak nestane, má být vytvořena administrativní rada, která se bude starat o chod organizace do doby nových voleb.“*⁹⁷

Další významnou ukázkou významu Muslimského bratrstva pro egyptskou společnost bylo zemětřesení v roce 1992. Po říjnovém zemětřesení nedaleko Káhiry, během kterého bylo usmrceno 370 lidí a 3,300 zraněno,⁹⁸ Bratrstvo ukázalo znovu svou sílu a ukázalo egyptskému lidu větší efektivitu v pomoci postiženým nežli stát. V době zemětřesení byl prezident Mubarak na zahraniční cestě v Číně, ale ihned po zemětřesení se vrátil. Především z obavy, aby nedošlo k politickému zneužití celé události ze strany Bratrstva. To se okamžitě snažilo o oslovení co nejvíce lidí, na mnoha místech tak byla

⁹⁴ Viz Zahid, M. (2010). *cit.d.*, s. 107-108

⁹⁵ Viz Zahid, M. (2010). s. 117

⁹⁶ Viz Wickham, C.R. (2002). *cit.d.*, s. 178

⁹⁷ Viz Rubin, B. (2010). *cit.d.*, s. 47

⁹⁸Viz Earthquake in Egypt Kills 370 and Injures 3,300. *The New York Times*. 1992. <http://www.nytimes.com/1992/10/13/world/earthquake-in-egypt-kills-370-and-injures-3300.html>

k vidění hesla hnutí jako 'Islám je řešení.' Podobné propagandistické metody se pak setkali s nevolí bezpečnostních složek státu, které měli za úkol je odstranit.

4.6 Konec tolerance

Boj vlády proti Muslimskému bratrstvu tak začal eskalovat čím dál více. V roce 1995 byla policií provedena velká razie na úřady organizace. *„82 členů Bratrstva bylo uvězněno, včetně 28 vedoucích členů, kteří se účastnili zasedání jednání vedení. Všichni zatčení pak byli obviněni ze spiknutí za účelem svržení Mubarakova režimu.“*⁹⁹ V červnu stejného roku pak byl spáchán pokus o atentát na prezidenta Mubaraka během jeho návštěvy Addis Abeby.¹⁰⁰ Ačkoliv Muslimské bratrstvo jednoznačně odsoudilo tento čin, bylo režimem spojeno s radikálními islamistickými skupinami. Represivní opatření byla přijata a mediální kampaň na zničení pověsti Bratrstva spuštěna. Propojení Muslimského bratrstva s militantními islamisty pak pomohlo Mubarakovu režimu obhájit své kroky. Mezi které patřilo i obnovení zákona o výjimečném stavu.¹⁰¹ *„Další novou taktikou režimu pak bylo ‘brání rukojmích’, kdy byli zatýkáni členové rodiny, většinou manželky, podezřelého islamisty do té doby než se sám vydal příslušným orgánům.“*¹⁰² Muslimské bratrstvo tak v této době začalo silně oslabovat, ztrácelo postupně kontrolu nad zájmovými skupinami, přestože určitou moc si dále drželo. Nejvýznamnější členové hnutí byli ve vězení. Přes všechny překážky, které Mubarak Bratrstvu vytvořil, se tomuto hnutí podařilo přežít. Především díky své upravené politice 90. let. Členové Bratrstva se snažili neposkytnout jakoukoliv záminku režimu pro ospravedlnění jakýchkoliv represivních kroků vůči Bratrstvu.

4.7 Určení ideologické směru

Také uvnitř hnutí znovu probíhal ideologický boj. Již zmíněný konflikt mezi starší a mladší reformní generací se začal znovu stupňovat. Po smrti al-Tilmisaniho se postupně ve funkci vůdce Bratrstva vystřídali Muhammad Hamid Abu al-Nasr, Mustafa

⁹⁹ Viz Rubin, B. (2010). *cit.d.*, s. 48

¹⁰⁰ Viz Egyptian Group Says It Tried to Kill Mubarak. The New York Times. 1995.

<http://www.nytimes.com/1995/07/05/world/egyptian-group-says-it-tried-to-kill-mubarak.html>

¹⁰¹ Tento zákon byl uveden v platnost poprvé již v roce 1958. V podstatě dávalo vládě a policii větší pravomoci, zavádělo cenzuru, zakazovalo právo na sdružení a další ústavní práva.

¹⁰² Viz Wiktorowicz, Q (2004). *cit.d.*, s. 78-79

Mashur a Mamun al-Hudaybi.¹⁰³ Všichni zmínění, ač pomohli al-Tilmisanimu s velkou reformou Muslimského bratrstva, stále jako pamětníci zakladatele Hasana al-Banny nedokázali plně přijmout nový ideologický směr, který se snažili prosadit mladí aktivisté středního věku, kteří se zasloužili o vstup organizace do zájmových skupin a parlamentu. Chování starších členů vedlo některé mladé reformisty k opravdu velké frustraci. Přes respekt, který starší členové Bratrstva měli, vzhledem k době jakou v hnutí působili, se o nich mladší vyjadřovali kriticky. Především pak za to, že jsou příliš myšlenkově omezení, uzavření a nedostatečně otevření vůči politickým a sociálním silám vně Muslimského bratrstva. Část reformistů tak došla k závěru, že je nemožné hnutí reformovat zevnitř a rozhodli se založit si vlastní politickou stranu. Tato skupina byla vedena Abu Ala Madhim. V roce 1996 pak podali žádost před Stranický výbor¹⁰⁴ k založení strany nesoucí jméno Hizb al-Wasat.¹⁰⁵ Rozhodnutí vystoupit z Muslimského bratrstva a založit vlastní politickou stranu neslo velice nelibě samotné vedení Bratrstva. Vedení hnutí bylo jednáním svých bývalých členů natolik rozhořčeno, že když byla většina členů Hizb al-Wasat, po odmítnutí založení strany Stranickým výborem, zatčena a postavena před soud, vyžadovali i členové vedení Bratrstva jejich odsouzení.¹⁰⁶ Ačkoliv strana al-Wasat neměla žádný politický život, byla významná, protože znovu rozvířila debatu uvnitř Muslimského bratrstva. Jeden z nejdůležitějších reformistů v Muslimském bratrstvu Abul Futuah tak začal zpochybňovat, jak může Bratrstvo nabídnout demokracii Egyptu, pokud ji nemá uvnitř své vlastní organizace.¹⁰⁷

Po aféře s al-Wasat pokračovala debata uvnitř hnutí o tom, jak se nejlépe účastnit politické procesu Egypta aniž by Bratrstvo zaprodalo své základní islamistické principy. Velkým zásahem do života celého muslimského světa, především pak do života islámských hnutí, byly události 11. září 2001. Znenadání se skoro všechna islamistická hnutí stala v očích světa hrozbou pro celou západní civilizaci. Toho začaly využívat jednotlivé režimy, které tím ospravedlňovaly své veškeré akce proti těmto hnutím. Snaha jednotlivých hnutí ukázat, že nepatří mezi teroristy, byla velkou hnací silou i v Muslimském bratrstvu. Naopak mnozí reformisté začali využívat zájmu Západu k tomu, aby ukázali pravou tvář svých myšlenek a cílů. Na události 11. září pak navázala také administrativa USA, když po mnoha letech změnila svou politiku vůči

¹⁰³ Viz Pargeter, A. (2010). s. 46-47

¹⁰⁴ Tento výbor založený vládou rozhodoval o tom, zdali politická strana dostane povolení fungovat.

¹⁰⁵ Viz Pargeter, A. (2010). s. 51-52

¹⁰⁶ Viz Pargeter, A. (2010). s. 52

¹⁰⁷ Viz Pargeter, A. (2010). s. 52-53

muslimskému světu a rozhodla se začít podporovat demokracii na Blízkém Východě a Severu Afriky. Jak dokazují slova tehdejšího prezidenta USA George W. Bushe: „*po dobu 60 let Spojené státy usilovaly o stabilitu na úkor demokracie na Blízkém Východě – a přitom nedosáhly ani jednoho. Nyní se ubíráme jiným směrem. Podporujeme demokratické aspirace všech lidí.*“¹⁰⁸

4.8 Další vzestup a pád

Novou kapitolu Muslimského bratrstva a silnější politickou účast pak odstartoval nový vůdce hnutí Mohammed Mahdi Akef, který nastoupil do funkce po smrti Mamuna al-Hudaybiho v roce 2004.¹⁰⁹ Pod vedením Mohammeda Akefa pak hnutí začalo vydávat sérii reformních platforem. První z nich byla „Reformní iniciativa“, která měla za cíl upřesnit cíle hnutí a konkretizovat islámské koncepty.¹¹⁰ Tento a další dokumenty pak dokazovaly, že hnutí věří v občanský charakter politické moci a respektuje základní hodnoty a instrumenty demokracie jako jsou: předání moci skrz čisté a svobodné volby, stranická pluralita, občanská a lidská práva a svoboda tisku.¹¹¹ Další kritické období ve vývoji Muslimského bratrstva tak bylo překonáno, mnoho důležitých osobností Bratrstva bylo propuštěno z vězení, což jim umožnilo znovu se zapojit do chodu hnutí a do politických aktivit. Rok po Akefově jmenování se konaly další volby, které byly znovu spojeny s vlnou zatýkání a vlnou násilí. Muslimské bratrstvo do voleb vstupovalo s již známým heslem ‘Islám je řešení.’¹¹² „*Nakonec v těchto volbách Bratrstvo získalo ze 150 nominovaných kandidátů 88 křesel, což je 65 procentní úspěšnost.*“¹¹³ Výsledek voleb tak byl další velkou nepříjemností pro Národně demokratickou stranu, která tak měla omezené možnosti v aplikování legislativy (která byla často cílená právě k oslabení Muslimského bratrstva). Po prezidentských volbách, které se také konaly v roce 2005 a které znovu nekompromisně vyhrál Hosní Mubarak,¹¹⁴ začal být na egyptský režim vytvářen tlak na mezinárodní scéně. Přesto

¹⁰⁸ Viz George W. Bush, “Speech on Democracy and Freedom in the Middle East,” presented at the National Endowment for Democracy, November 6, 2003

¹⁰⁹ Viz Zahid, M. (2010). s. 94-95

¹¹⁰ Viz Rubin, B. (2010). s. 50

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Viz Khalil, A. (2011). *cit.d.*, s. 50

¹¹³ Viz Noha Antar. The Muslim Brotherhood’s Success in the Legislative Elections in Egypt 2005. Reasons and Implications. 2006. s. 6

<http://www.ikhwanonline.info/uploads/lib/3Z77D9TTFPH5FGH.pdf>

¹¹⁴ Viz Cook, S. A. (2011). s. 185-186

režim navrhl ústavní dodatky, které měly vytvořit nejvíce autoritářský režim za dobu vlády Hosního Mubaraka. Tyto doplňky ústavy přinesly zákaz vzniku politických stran na náboženském základě, zavedly potřebu 250 hlasů z Lidového shromáždění pro možnost účastnit se prezidentských voleb a vracely volební systém z 80. let, který neumožňoval kandidaturu nezávislých kandidátů.¹¹⁵ Vláda také znovu obnovila zákon o výjimečném stavu. Znovu byly obnoveny vojenské soudy, které udělovaly vysoké tresty všem představitelům Muslimského bratrstva. Jak již několikrát historie Muslimskému bratrstvu ukázala, ve chvíli kdy se začala stávat vyrovnaným soupeřem vládnoucího režimu, došlo k jeho potlačení, skoro až zničení. Totální potlačení celé opozice v čele s Muslimským bratrstvem se silně odrazilo i v její struktuře. Kromě toho, že plno významných členů bylo uvězněno a část financí Bratrstva zmražena, byl v roce 2009 také zvolen nový lídr Bratrstva.¹¹⁶ Stalo se tak poprvé, že vůdce Bratrstva skončil ve své funkci před svou smrtí. Mohhameda Akefa tak nahradil ve funkci Mohammed Badie. Badie představoval dlouhodobého soupeře reformního křídla Bratrstva, které se těžko vyrovnávalo s dopady Mubarakova ničivého tlaku. Badie představoval konzervativní přístup zaměřený na náboženské a sociální otázky. Muslimské bratrstvo se znovu ocitlo v situaci, kdy jakákoliv touha nebo snaha o politickou aktivitu uvnitř hnutí skoro neexistovala.

5. Revoluce jako záchrana

17. prosince 2010 se pouliční prodejce Muhamad Bouazizi upálil před budovou lokální vlády ve venkovském městě Tuniska Sidi Bouzid.¹¹⁷ Tímto činem Muhamad Bouazizi odstartoval sled událostí vedoucí k největší vlně politických revolucí v dějinách muslimského světa, později nazvaných „arabské jaro“. Asi měsíc po odstartování protestů v Tunisku, které vedly ke svržení vlády prezidenta Ben Aliho, vypukly protesty také v Egyptě. Přestože tyto protesty byly spontánního rázu, *„ještě rok před egyptským povstáním pouze 11 procent egyptské mládeže zastávalo ten názor, že účast na rozhodovacím procesu vlády je důležitou záležitostí. A pouze 3 procenta mládeže bylo názoru, že svoboda vyjádření by měla být spojena s uplatněním*

¹¹⁵ Viz Brown, Nathan J., Dunne, Michele., Hamzawy, Amr. Egypt's Controversial Constitutional Amendments. 2007 http://carnegieendowment.org/files/egypt_constitution_webcommentary01.pdf

¹¹⁶ Viz Mohammed Badie <http://www.globalmbwatch.com/mohammed-badie/>

¹¹⁷ Viz Gelvin, J. L. (2012). s. 42

*demokracie v Egyptě.*¹¹⁸ Tak to byli právě mladí, kteří skrze země Blízkého Východu a severní Afriky začali požadovat po svých režimech svobodnější, spravedlivější a demokratičtější společnost ve které by měli šanci na seberealizaci. Nebyly to ovšem pouze politické nároky, které vedly k protestům, ale také ekonomické. V Egyptě byla před událostmi „arabského jara“ nezaměstnanost mládeže kolem 43 procent, mezi nimiž byl největší počet s univerzitním vzděláním.¹¹⁹ I přes velké úspěchy, které v jednotlivých zemích revoluce přinesla, to nejtěžší jednotlivé země teprve čeká v post-revolučním vývoji. Egypt, ale také další země, se především musí vyrovnat se svojí autoritářskou minulostí a pokusit se dojít „vysněného síle“ stabilních demokratických režimů. Tento vývoj je již dnes podle některých odborníků v ohrožení, především z toho důvodu, že na příkladu Egypta a dalších zemích je jasně vidět že jedinou náhradou za autoritářský režim jsou islámsky orientovaná hnutí, která nejsou plně slučitelná se západní definicí demokracie.¹²⁰

5.1 „Arabské jaro“ v Egyptě

Samotné události „arabského jara“ dokazují jak rychle a jednoduše je možné svrhnout režim, který například v Egyptě existoval po dobu dlouhých 30 let. Vše začalo během egyptského státního svátku Dni policie. Den policie byl oslavou dění z 25. ledna 1952 kdy Britské síly zaútočily na policejní stanici ve městě Ismailiya.¹²¹ Tento nový svátek ovšem nebyl brán egyptskou společností nijak vážně a tak se opoziční skupiny rozhodly protestovat před ministerstvem vnitra, aby zde vyjádřily svůj názor na politickou brutalitu a žádaly o zrušení zákona o výjimečném stavu. Policie a další bezpečnostní složky věděly o možném protestu a snažily se mu co nejlépe zabránit. To se jim ovšem nepovedlo a již první večer protestovalo na Tahrir Square něco mezi 15,000-25,000 lidí.¹²² Režim předpokládal, že lidé ztratí zájem, unaví se a protesty skončí. To byl ovšem chybný odhad. Počet lidí, kteří požadovali, aby Hosní Mubarak následoval svého „kolegu“ z Tuniska vzrostl přibližně na jeden milión lidí skrze města

¹¹⁸ Viz Gelvin, J. L. (2012). *cit.d.*, s. 28

¹¹⁹ Viz Gelvin, J. L. (2012). s. 20

¹²⁰ Viz např. práce Davida Bukeye – Can there be an Islamic democracy? *Middle East Quarterly* 2007. <http://www.meforum.org/1680/can-there-be-an-islamic-democracy>

¹²¹ Viz Cook, S. A. (2011). s. 281-282

¹²² Viz Cook, S. A. (2011). *cit.d.*, s. 284

celého Egypta během několika dní.¹²³ S počtem dní a lidí rostla obava Mubarakova režimu o svou existenci, policie se nedokázala s protesty vypořádat pouze pomocí zrušení internetu a mobilních telefonů a přešla na silnější prostředky, jako jsou vodní děla, slzný plyn a v několika případech i střelba ostrou municí. Situace se čím dál tím více vymykala kontrole, a tak se egyptský prezident rozhodl zapojit armádu, která měla za úkol potlačit protesty. Armáda se ovšem postavila do neutrální pozice celých událostí, když nejdříve vyšší důstojníci odmítli rozkaz střílet do bezbranných civilistů a později se armáda začala starat o zabezpečení celé oblasti Tahrir Square. Mubarak se stále snažil přežít celou revoluci, vydával prohlášení, ve kterých ujišťoval vyhovění požadavků opozice, to ovšem nemělo již sebemenšího efektu. Po 18 dnech protestů tak nakonec přeci jen Mubarak podlehl nátlaku, tou dobou již celého egyptského národa i armády a odstoupil ze své funkce.¹²⁴ Při svém odstupu pak předal moc do rukou Nejvyšší radě ozbrojených sil.¹²⁵ Egypt se tak poprvé v historii dostal do jakési přechodové fáze, během které se lid mohl vyjádřit k tomu, jak bude vypadat její politický systém. Tato fáze ovšem také přinášela značná úskalí a možnosti zneužívání moci.

5.2 Co s politickou mocí?

Po odstoupení Mubaraka reálnou politickou moc dostala SCAF¹²⁶, jejíž hlavním velitelem byl Muhammad Husajn Tantawi. Prvním významným činem SCAF po uchopení moci bylo okamžité pozastavení ústavy a rozpuštění Parlamentu. SCAF oznámila plány dohlížet nad dalšími parlamentními a prezidentskými volbami a předsedat vytvoření nové ústavy. První provizorní ústava pak byla vydána 19. března 2011, tato ústava byla založena na ústavě z roku 1971, na rozdíl od ní však umožňovala soutěživé volby do Parlamentu a na post prezidenta země. Přes tyto kroky se armáda nehrnula do předání moci, uvědomovala si, že nyní díky revoluci znovu dosáhla moci, o kterou postupně přicházela i za Mubaraka. Především kvůli politice syna bývalého prezidenta Gamala Mubaraka, který vytvářel ekonomické i systémové reformy podle svých představ a připravoval se tím tak na převzetí moci po svém otci. Armáda se

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Viz Cook, S. A. (2011). s. 294-295

¹²⁵ SCAF – The Supreme Council of the Armed Forces

¹²⁶ Celkem se SCAF touto dobou skládala z 19 egyptských generálů.

částečně bála nástupu úplné demokracie, protože by tím omezila svou vlastní moc v Egyptě, pravděpodobně nejvíce za celou historii egyptské republiky.

Nakonec se Egypt dočkal svých prvních svobodných voleb na přelomu roku 2011 a 2012. Tyto volby jasně dominovala, jedna z mnoha nových stran, Strana svobody a spravedlnosti, která vznikla z hnutí Muslimského bratrstva. Svoboda a spravedlnost získala 42 procent křesel v dolní komoře parlamentu a 58 procent v horní komoře. Druzí ve volbách skončili hlavní představitel salafistického hnutí al-Nur (Světlo), které získalo 21 procent v dolní komoře a 25 v komoře horní.¹²⁷ Třetí ve volbách byla již tradiční strana egyptské scény al-Wafd s velkou ztrátou, získala 7,5 a 8 procent v obou komorách.¹²⁸ Tyto výsledky tak znamenaly historický úspěch pro členy Muslimského bratrstva. Hnutí, které bojovalo v egyptském politickém systému o své přežití a vliv více než 50 let, se po událostech „arabského jara“ stalo legitimním hnutím, vytvořilo svou vlastní politickou stranu a s ní jednoznačně ovládlo volby do obou komor parlamentu. Ovšem tento velký úspěch přinesl na bedra Bratrstva i velkou zodpovědnost. Dva roky poté, co bylo celé hnutí na pokraji zániku, se z něho stal nejvýznamnější politický aktér Egypta. Po většinu své existence Bratrstvo nedefinovalo své politické cíle. To se změnilo až v 90. letech, kdy začalo vydávat dokumenty naznačující cestu, kterou se Muslimské bratrstvo chce v politice ubírat. Tyto dokumenty začaly vytvářet islámský konstitucionalismus. Jeho základem je islámská tradice a doktrína, přináší ovšem mnoho liberálních myšlenek jako legální a konstitucionální omezení moci státu, ochranu občanských a politických práv, vládu práva a základní princip, že zákony jsou vytvářeny volenými zákonodárci, kteří jsou odpovědní lidu. Přesto v roce 2007 Bratrstvo vyjádřilo tři kontroverzní názory: požadovalo existenci orgánu náboženských učenců, kteří by dohlíželi na sepsání ústavy a uznávání jednotlivých zákonů, aby byly ve shodě s islámským právem *šaría*; bylo proti umožnění získání prezidentského úřadu ženami; a bylo také proti získání funkce prezidenta nebo předsedy vlády členem koptské menšiny. Všechny tyto názory ovšem v realitě Strany svobody a spravedlnosti byly zapomenuty. Naopak lídři této politické strany vyjádřili podporu pronikání žen a koptů do politiky Egypta, pokud budou řádně zvoleni ve volbách. Je velice překvapivé, jak se islámský konstitucionalismus přiblížil liberálnímu myšlení ve snaze podpořit demokratickou proměnu Egypta.

¹²⁷ The Muslim Brotherhood tops Egyptian poll result. *Al-Jazeera*. 2012
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/01/2012121125958580264.html>

¹²⁸ Tamtéž.

5.3 První svobodné volby v Egyptě

Ačkoliv se během politické tranzice Muslimské bratrstvo vyjádřilo, že nechce naplno dominovat egyptskou politiku a tedy nehodlá nominovat žádného prezidentského kandidáta, nakonec do voleb, které se konaly 23 a 24. května 2012 nominovali svého kandidáta Mohamada Mursího. Tento poněkud tradiční, konzervativní kandidát prezidentské volby vyhrál, když v druhém kole porazil Ahmeda Shafika se ziskem 51,7 procent.¹²⁹ Mursí například ve své kampani volal po implementaci *šarii* do nové ústavy, místo, aby byla ústava pouze vytvořena v souladu s právem *šarii*. Osobně se pak vyjádřil v souladu s názory z roku 2007, především pak byl silně proti možnosti kandidatury žen a koptů na post prezidenta Egypta. Podle Bruce Rathforda pak příklonění ke konzervativním názorům byl především tah v prezidentské kampani, aby tak oslovil tradiční část Bratrstva, ale také konzervativní salafisty.¹³⁰ To se mu v samotné volbě vyplatilo, ovšem do společnosti Egypta tento krok vnesl jakousi obavu, zda prezident a strana, která představuje více liberální názory, budou pokračovat ve slibovaných krocích. Jedním ze silných důkazů pak je očividná diskriminace přímo uvnitř hnutí a nově vytvořené politické strany. Z 213 delegovaných kandidátů Bratrstva pouze sedm byly ženy a ani jedna žena nezastává vůdčí postavení v organizaci. Otázkou tedy zůstává, zda opozice vůči stejným právům pro ženy v egyptské společnosti je pouze dočasnou záležitostí a dojde tak ke změně, nebo je toto postavení vůči ženám v celé organizaci hluboce zakořeněné a nedojde tak v blízké době ke stejným právům pro muže a ženy.

5.4 Muslimské bratrstvo a liberalismus?

Důkazem pozitivního vývoje vůči ženám i koptům a tedy následování liberálního myšlení a podpory demokracie měla být nová ústava z prosince minulého roku. Článek 5 ústavy udává: „*Rovnost a rovné příležitosti jsou stanoveny pro všechny občany, muže a ženy, bez diskriminace, nepotismu nebo preferenčního zacházení, jak v právech, tak v povinnostech.*“¹³¹ Nová ústava také omezuje moc prezidenta, který je

¹²⁹ Ahmed Shafik byl za Mubaraka velitelem vzdušných sil Egypta. Po jeho pádu se od ledna do března stal předsedou vlády.

¹³⁰ Viz Rutherford, B. K. (2008). *cit.d.*, s. xvii

¹³¹ Viz Egypt's draft constitution translated. *Egypt Independent*. 2012
<http://www.egyptindependent.com/news/egypt-s-draft-constitution-translated>

stále definován jako hlava legislativy, ovšem pokud se rozhodne rozpustit dolní komoru parlamentu, musí do 20 dnů po svém rozhodnutí vyhlásit referendum.¹³² Stále však prezidentovi zůstávají pravomoci, které by v demokratickém systému neměl mít. Jednou z nich je právo prezidenta stále určit 1/10 členů horní komory, což mu dává poměrně velkou sílu nad legislativním procesem. Přestože nová ústava přináší garanci mnoha práv a omezení mocí, byla v Egyptě kontroverzně přijata. Referenda, které rozhodovalo o přijetí nové ústavy, se zúčastnilo pouze 32,9 procenta z 52 miliónů oprávněných voličů.¹³³ Ústava pak byla přijata s 63,8 procenty hlasů pro přijetí nové ústavy.¹³⁴ „Podle současného vůdce koptských katolíků pak nová ústava připravuje půdu pro islámský kalifát a odsoudil ji jako zásadní útok na lidská práva.“¹³⁵ Jako hlavní problém pak vidí doložky v ústavě, které odkazují, že veškeré zákony a rozhodnutí mají být v souladu s právem *šaría*. Z ústavy ovšem spíše vyplývá představa, že Egypt je nábožensky inspirovaný stát, a není tedy ve skutečnosti zřízen jako náboženský stát sám o sobě. Ústava tak přináší několik kontroverzních témat a stále nechává přílišnou moc v rukou prezidenta, ovšem mnohem menší než před přijetím této ústavy. Přesto obava z dominance egyptské politiky ze strany sunnitských muslimů v Egyptě na základě této ústavy je přehnaná. „Je očividné, že egyptští islamističtí vůdci dali svým duchovním poradcům podíl na ovlivňování směřování státu, aniž by jim dali skutečnou politickou moc (Zástupci Muslimského bratrstvo ve vládě jsou všichni profesionálové, kteří mají malou touhu předat svou moc duchovním). Egypt tedy nemůže být popsán jako náboženský stát, vzhledem k tomu že politická moc je stále pevně v rukou civilistů, ovšem náboženství bude nyní hrát inspirativní roli v tom, jak má stát fungovat. Zda to povede k lepší veřejné správě, omezení korupce, k tvrdším trestům nebo větší umírněnosti se teprve uvidí.“¹³⁶

¹³² Článek 172 ústavy

¹³³ Viz Egyptian voters back new constitution in referendum. *BBC*. 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20842487>

¹³⁴ Viz Peter Beaumont. Mohamed Morsi signs Egypt's new constitution into law. *The Guardian*. 2012. <http://www.guardian.co.uk/world/2012/dec/26/mohamed-morsi-egypt-constitution-law>

¹³⁵ Viz Egypt – Ústava ohlašuje úsvit islámského kalifátu. *Res Claritatis*. 2013.

<http://res.claritatis.cz/zpravy/afrika/egypt-%E2%80%93-ustava-ohlasuje-usvit-islamskeho-kalifatu/6161>

¹³⁶ Viz Zaid al-Ali. The new Egyptian constitution: an initial assesment of its merits and flaws. *OpenDemocracy*. 2012. <http://www.opendemocracy.net/zaid-al-ali/new-egyptian-constitution-initial-assessment-of-its-merits-and-flaws>

5.5 Politický program

V roce 1945 byly jako stanovy vydány základní cíle Muslimského bratrstva. V těchto stanovách bylo definováno 5 základních cílů hnutí: *„přesné vysvětlení Koránu na základě jeho původního významu, které bere zároveň v úvahu ‘ducha doby’; sjednocení Egypta a islámského světa na základě principů Koránu; posílení egyptské společnosti pomocí zvýšení národního majetku, snížení nerovností, zabezpečení sociálních služeb; osvobození všech arabských zemí od zahraniční přítomnosti; a prosazování světové spolupráce a míru založeného na svobodě, lidských právech a Islámu.“*¹³⁷ Od té doby se mnohé změnilo, a pokud by se Strana svobody a spravedlnosti rozhodla v roce 2011 kandidovat s podobným programem, pravděpodobně by neměla podobný úspěch. V roce 2011 tak byl sestaven politický program strany, který se zabývá všemi důležitými aspekty egyptské společnosti. *„Za hlavní cíle si pak Strana bere vytvoření pluralitního občanského státu založeného na islámských hodnotách; zajištění svobody, bezpečnosti a důstojnosti egyptského občana a řešení praktik bývalého režimu, které byly v rozporu se zákonem a ústavou a porušovaly lidská práva; vymýcení korupce a monopolů; diskuze o státním rozpočtu a vytvoření ekonomických a sociálních příležitostí; přijetí islámských hodnot do legislativních aspektů jako jsou sociální spravedlnost, péče o chudé a utlačované, zákaz lichvy a praktická integrace morálních a etických hodnot; a jako poslední obnovení bezpečnosti státu.“*¹³⁸ Politickou reformu státu pak Strana svobody a spravedlnosti definuje na těchto aspektech: *stát by měl být národně islamistickou demokracií, založenou na islámském právu šaría; politický systém by měl být parlamentní; fundamentálními politickými principy státu pak jsou – princip svobody, rovnosti a rovných příležitostí, nezávislost soudnictví, svobodné a spravedlivé volby, odpovědnost a zpochybňování autorit, decentralizovaná místní samospráva a nestrannost státní správy, ochrana občanských práv a udržování národní jednoty a revitalizace role jednotlivce a občanské společnosti.*¹³⁹ V otázce sociální spravedlnosti jsou hlavní cíle strany *„boj s chudobou, snížení nezaměstnanosti, zlepšení podmínek pro dělníky a rolníky, zlepšení podmínek pro lidi se speciálními potřebami a*

¹³⁷ Viz Rutherford, B. K. (2008). *cit.d.*, s. 78

¹³⁸ Viz *The Freedom and Justice Party Election Program 2011*, s. 4-5
<http://www.fjponline.com/uploads/FJPprogram.pdf> s. 4-5

¹³⁹ Viz *The Freedom and Justice Party Election Program 2011*, s. 10-16
<http://www.fjponline.com/uploads/FJPprogram.pdf>

*zlepšení životní úrovně důchodců.*¹⁴⁰ Veškeré tyto cíle tak představují velký závazek pro tuto stranu, ale také určitou naději pro budoucnost Egypta, pokud by se Straně svobody a spravedlnosti podařilo tyto cíle naplnit. Bývalí členové Muslimského bratrstva, kteří jsou nyní součástí politické strany ovšem již své kvality v politice, ale také ve vedení občanské společnosti, několikrát ukázali, jak již bylo zmíněno dříve. Je tedy pouze otázkou, zdali naplní očekávání celého Egypta.

¹⁴⁰ Viz *The Freedom and Justice Party Election Program 2011*, s. 17-21
<http://www.fjponline.com/uploads/FJPprogram.pdf>

Závěr

Hasan al-Banna vytvořil hnutí Muslimské bratrstvo jako snahu o odpověď na silnou westernizaci egyptské společnosti na počátku 20. století. Pravděpodobně nikdy nemohl domyslet, jak velkým aktérem politického života se nakonec jeho „dítě“ stane. Ačkoliv byl vývoj hnutí velice složitý a v několika případech odbočilo ze své cesty, vždy bylo zdrojem duchovní realizace pro egyptskou společnost. Muslimské bratrstvo tak vždy díky správně nastolené cestě svého zakladatele mělo velkou schopnost oslovit velkou část společnosti, ať už pomocí hesel jako ‘Islám je řešení’, nebo pomocí sociálně-charitativních aktivit a ne-elitářskému vzhledu. Do 50. let 20. století pak v hnutí silně vítězila myšlenka, že celý politický systém Egypta má být reformován neinvazivně. Al-Bannova idea tedy spočívala především ve výchově islamistické mládeže a v konzultaci panovníků. Odpovědi na veškeré otázky egyptské společnosti pak byly odvozeny z islámu a islámského práva *šaría*.

Velký rozpor v hnutí přišel po změně režimu, když se z egyptské monarchie stala republika pod vládou Svobodných důstojníků v čele s Gamalem Abdelem Nasserem. Během této vlády hnutí skoro zaniklo. Velmi nekompromisní přístup režimu, který mnoho členů Bratrstva buď uvěznil, nebo i popravil, vedlo k novému, militantnímu přístupu jak dosáhnout vítězství islámu v Egyptě. Jejím hlavním představitelem pak byl Sayyid Qutb na kterého navázalo mnoho dalších islamistických radikálů. Islámští radikálové pak sloužili režimu k ospravedlnění nekompromisního přístupu k Muslimskému bratrstvu. Částečná de-radikalizace Bratrstva navázala na nástup nového prezidenta Anwara al-Sadata, který se snažil o liberalizaci Egypta. Jeden z nejdůležitějších kroků vývoje Bratrstva pak bylo rozhodnutí vůdce Bratrstva al-Tilmisaniho reformovat Muslimské bratrstvo zevnitř, odepnout jeho směřování od otázky náboženství a přiklonit se více k otázkám politickým. Díky tomuto rozhodnutí se Muslimští bratři stali významným aktérem v zájmových skupinách, studentských hnutích a sloužili egyptské společnosti ve všech sférách a v některých i nahrazovali funkci samotného státu. Čeho se ovšem obávali starší členové Bratrstva během reform nejvíce, a sice silné perzekuce Bratrů ze strany režimu, to se také naplnilo za dalšího prezidenta Egypta Hosního Mubaraka. Ten sice ze začátku toleroval hnutí, mimo jiné proto, aby legitimizoval svůj režim, ale jakmile se z Bratrstva začala stávat obstojná politická opozice, spustil stejně jako jeho předchůdci silnou represivní kampaň.

Především pak rok 2005 byl velkým bojem o holé přežití hnutí, když většina jeho významných členů byla uvězněna.

Během skoro nepřetržitých bojů mezi autoritářskými režimy a Muslimským bratrstvem probíhal uvnitř Bratrstva také ideologický střet. Starší, konzervativní členové zastávali ideologii al-Banny a chtěli zachovat hnutí pouze jako náboženskou organizaci. Ovšem od nástupu al-Tilmisaniho do vedení Bratrstva se začala více prosazovat ideologie, která vyžadovala po členech hnutí politickou aktivitu. Většinou vzdělaní členové střední třídy se tak prosazovali jak v politice, tak v dalších sférách občanské společnosti Egypta a ukazovali egyptskému lidu, že dokážou být kvalitní náhradou za autoritářskou vládu. Muslimské bratrstvo s přibývajícím významem v politice bylo donuceno spustit přechod z nic neříkajících hesel jako 'Islám je řešení' k definování vlastního politického programu. Mnoho mladých členů se také k nevoli starších snažilo o prosazení vzniku samostatné politické strany, která by fungovala po boku Bratrstva. Velký význam vysoce postavených starších členů ovšem stále brzdil tento reformní vývoj. Některé myšlenky, které starší členové zastávali, byly nedemokratické a nebyly v souladu s tím, co si představovali mladší členové. Především pak otázka žen a koptů byla ukázkou jakési stálé netolerance uvnitř Bratrstva, které přinášelo obavy, že hnutí není tolerantní vůči myšlenkové pluralitě a tedy proti základním principům demokracie. I přes určité uvolňování myšlení uvnitř Bratrstva, byl politický život celého hnutí v roce 2010 téměř neexistující.

Nečekané možnosti pak přinesly události roku 2011. „Arabské jaro“ přineslo vlnu protestů, které nenechaly většinu vůdců Blízkého Východu a severní Afriky chladnou. Mezi ty patřil i Hosní Mubarak, který tak byl po protestech trvajících 18 dní donucen opustit prezidentskou funkci, kterou vykonával bezmála 30 let. Není pravdou, že Muslimské bratrstvo bylo katalyzátorem protestů v Egyptě, ale výtečně jich využilo. Jeho síla a uznání jako významného aktéra egyptské scény mu dala možnost zapojit se do vyjednávání mezi armádou, která se po pádu Mubarak chopila moci, a novými politickými silami Egypta. Muslimské bratrstvo, které již prošlo ideologickou reformou, tak konečně dostalo možnost založení vlastní politické strany. Ta nese jméno Strana svobody a spravedlnosti. Strana svobody a spravedlnosti v roce 2011 formovala pro nadcházející volby politický program, který byl velice liberální, a byly v něm zapomenuty netolerantní přístupy z dřívějších dob Bratrstva. Strana svobody a

spravedlnosti pak vyhrála historicky první svobodné volby do obou komor egyptského parlamentu a její kandidát Mohamad Mursí se stal novým egyptským prezidentem. „*Je poněkud ironické, že největšími silami po pádu Mubaraka se staly dvě instituce, které existovaly za jeho vlády, a to sice armáda a Muslimské bratrstvo.*“¹⁴¹ Velkou výhodou Muslimského bratrstva pak byla právě jeho dlouhotrvající existence v egyptské společnosti, během které si díky svým aktivitám v občanské společnosti Egypta a svou vizáží ne-elitářského hnutí vysloužilo velkou popularitu v egyptské společnosti. Výhodou do budoucnosti Strany svobody a spravedlnosti je pak velice profesionální přístup jeho členů. Ti jsou zatím očividně nakloněni dialogu napříč politickým spektrem, soustředí se na významné politické a ekonomické problémy současného Egypta a mají snahu vytvořit z Egypta demokratickou zemi. Otázkou stále zůstává, jak bude v praxi fungovat nová ústava, která splňuje jeden z dlouhodobých cílů Bratrstva a to sice zakotvení práva *šaría* do ústavy Egypta. Přesto se zatím nezdá, že by měly být naplněny obavy koptů a dalších menšin, že nová ústava vytváří z Egypta náboženský stát, kde jsou sunnitští muslimové privilegovanou třídou. Přesto pokud se z Egypta má stát demokratická země, neměla by tato ústava být dlouhodobým řešením. Především by pak měly být více omezeny pravomoci prezidenta a armády. Egypt zatím stále zůstává hybridním politickým režimem. Přejít z autoritářského režimu k demokracii, kterým Egypt právě prochází, je pak podle některých vědců rozdělen na dvě fáze. „*První fáze přechodu k demokracii je definována zajištěním svobodných a poctivých voleb. Druhá fáze je zdlouhavý proces demokratické konsolidace, což zahrnuje vytvoření institucí, které omezují výkonnou moc, zvýšení transparence a vytvoření právního státu. Dále pak demokratická konsolidace zahrnuje rozšíření přijetí demokratických idejí, jako je populární svrchovanost, rovnost před zákonem a vládní odpovědnost.*“¹⁴² Muslimské bratrstvo má tedy velmi dobré podmínky ke konsolidaci demokracie v Egyptě. Teprve vývoj dalších měsíců a let ukáže, zdali jich využije.

¹⁴¹ Viz What Morsi's Win Means for Egypt. *Council on Foreign Relations*. 2012. <http://www.cfr.org/egypt/morsis-win-means-egypt/p28614>

¹⁴² Viz Rutherford, B. K. (2008). *cit.d.*, s. 23

Summary

The Muslim Brotherhood after years of fight and struggle finally achieved what they wished for, the political participation in political system in Egypt. It was a bumpy road, but so far it looks like for the Islamic movement that it was worth it. After the first truly free elections in history of Egypt the political party created from former members of the Brotherhood dominantly won elections to both chambers of Egyptian Parliament. Their presidential candidate was also successful and therefore took the office last year. Many scholars are already trying to estimate how the new system with the new players in Egypt will look like. Some people are scared of Islamic fundamentalism, they are afraid that the Muslim Brotherhood will exploit minorities and women through new constitution based on *sharia* law. So far it doesn't look like that this will be the case. The politicians from Freedom and Justice Party are professionals and it doesn't look like they want to be ruled by religion as much as minorities of Egypt. It seems like the satisfaction of the fact that sharia is in the new constitution is sufficient for the politicians of the Freedom and Justice Party. It's obvious that the religion will play an important role for the new rulers of Egypt, but that doesn't mean that Egypt will become religious state. The Freedom and Justice Party expressed in their political programme very liberal views and if they are going to follow them Egypt can see a functional democracy which is exactly what Egyptian people expressed they want.

Použitá literatura

Monografie

- Al-Awadi**, Hesham (2004). *In Pursuit of Legitimacy: The Muslim Brothers and Mubarak, 1982-2000*. London: I. B. Tauris.
- Cook**, Steven A. (2011). *The Struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square*. New York: Oxford University Press.
- Gelvin**, James L. (2012). *The Arab Uprising: What Everybody Needs to Know*. New York: Oxford University Press.
- Harris**, Christina P. (1964). *Nationalism and Revolution in Egypt. The Role of the Muslim Brotherhood*. Hague: Mouton.
- Khalil**, Ashraf. (2011). *Liberation Square*. New York: St. Martin's Press
- Landau**, Jacob M. (1954). *Parliaments and Parties in Egypt*. New York: Praeger
- Lia**, Brynjar (2006). *The Society of the Muslim Brothers in Egypt: The Rise of an Islamic Mass Movement, 1928-1942*. Reading: Ithaca Press.
- Marty**, Martin E., **Appleby**, Scott R. (1991) *Fundamentalisms Observed*. The University of Chicago Press.
- Mendel**, Miloš. (2010). *Džihád: Islámská koncepce šíření víry*. Atlantis. **Mitchell**, Richard P. (1993). *The Society of the Muslim Brothers*. New York: Oxford University Press.
- Pargeter**, Alison (2010). *The Muslim Brotherhood: The Burden of Tradition*. London: Saqi Books.
- Qutb**, Sayyid. (2013). *Milníky na cestě*. Atlantis.
- Rubin**, Barry (ed.) (2010). *The Muslim Brotherhood: The Organization and Policies of a Global Islamist Movement*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rutherford**, Bruce K. (2008). *Egypt after Mubarak: Liberalism, Islam and Democracy in the Arab World*. Princeton: Princeton University Press.
- Sullivan**, Denis J.; **Abed-Kotob**, Sana (1999). *Islam in Contemporary Egypt: Civil Society vs. the State*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Tadros**, Mariz. (2012). *The Muslim Brotherhood in Contemporary Egypt: Democracy Redefined or Confined?* London: Routledge.
- Wickham**, Carrie R. (2002). *Mobilizing Islam: Religion, Activism and Political Change in Egypt*. New York: Columbia University Press.
- Wiktorowicz**, Quintan (2004). *Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach*.

Bloomington: Indiana University Press.

Young, George (1927). *Egypt*. London: E. Young

Zahid, Mohammed (2010). *The Muslim Brotherhood and Egypt's Succession Crisis: The Politics of Liberalisation and Reform in the Middle East*. London: Tauris Academic Studies.

Zollner, Barbara H. E. (2009). *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*. London: Routledge.

Online zdroje

Alanani, Khalil. Egypt: Parliamentary Elections in the Shadow of 2000 [online]. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://carnegieendowment.org/files/alanani.pdf>

Al-Ali, Zaid. The new Egyptian constitution: an initial assesment of its merits and flaws [online]. 26. prosince 2012 [cit.d. 15. 5. 2012] Dostupné z www: <http://www.opendemocracy.net/zaid-al-ali/new-egyptian-constitution-initial-assessment-of-its-merits-and-flaws>

Antar, Noha. The Muslim Brotherhood's Success in the Legislative Elections in Egypt 2005: Reasons and Implications. Euromesco Paper [online]. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.ikhwanonline.info/uploads/lib/3Z77D9TTFPH5FGH.pdf>

Beamuont, Peter. <http://www.guardian.co.uk> [online]. 26. prosinec 2012 [cit. d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/dec/26/mohamed-morsi-egypt-constitution-law>

Brown, Nathan J., **Dunne**, Michelle., **Hamzawy**, Amr. Egypt's Controversial Constitution Amendments [online]. 23. březen 2007 [cit.d. 15. 5. 2012] Dostupné z www: http://carnegieendowment.org/files/egypt_constitution_webcommentary01.pdf

Bukey, David. Can There Be an Islamic Democracy? Middle East Quaterly [online]. 2007. [cit. d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.meforum.org/1680/can-there-be-an-islamic-democracy>

<http://aljazeera.com> [online]. 22. ledna 2012. [cit. d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/01/2012121125958580264.html>

<http://bbb.co.uk> [online]. Egyptian voters back new constitution in referendum. 25. prosince 2012 [cit. D. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20842487>

<http://www.cfr.org> [online]. What Morsis's Win Means for Egypt. 25. června 2012 [cit. D. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.cfr.org/egypt/morsis-win-means-egypt/p28614>

<http://www.egyptindependent.com> [online]. 12. prosince 2012. [cit.d. 14. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.egyptindependent.com/news/egypt-s-draft-constitution-translated>

<http://www.fjponline.com> [online]. The Freedom and Justice Election Program 2011. 2011 [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.fjponline.com/uploads/FJPprogram.pdf>

<http://www.globalmbwatch.com> [online]. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.globalmbwatch.com/mohammed-badie/>

<http://www.nytimes.com> [online]. 13. říjen 1992. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.nytimes.com/1992/10/13/world/earthquake-in-egypt-kills-370-and-injures-3300.html>

<http://www.nytimes.com> [online]. 5. července 1992. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://www.nytimes.com/1995/07/05/world/egyptian-group-says-it-tried-to-kill-mubarak.html>

<http://res.claritaris.cz> [online]. 16. leden 2013. [cit.d. 15. 5. 2013] Dostupné z www: <http://res.claritatis.cz/zpravy/afrika/egypt-%E2%80%93-ustava-ohlasuje-usvit-islamskeho-kalifatu/6161>

Thabet, H. G. Egyptian Parliamentary Elections: Between Democratisation and Autocracy [online]. 2006 [cit.d. 15. 5. 2012] Dostupné z www: <http://www.codesria.org/IMG/pdf/2-thabet.pdf>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Deklarace nezávislosti Egypta ze dne 28. února 1922

Přílohy

Příloha č. 1: Deklarace nezávislosti Egypta ze dne 28. Února 1928

„Vzhledem k tomu, že vláda Jeho Veličenstva, v souladu s jejími deklarovanými záměry, touží neprodleně uznat Egypt jako nezávislý suverénní stát, a vzhledem k tomu, že vztahy mezi vládou Jeho Veličenstva a Egyptem jsou předmětem životního zájmu Britského impéria; Následující zásady se tímto deklarují:

1. Britský protektorát nad Egyptem je tímto ukončen a Egypt se stává nezávislým suverénním státem.

2. Jakmile vládou Jeho Výsosti projde akt pro odškodnění s aplikací na všechny obyvatele Egypta, stanné právo, které bylo vyhlášeno 2. listopadu 1914 bude zrušeno.

3. Následující záležitosti jsou absolutně vyhrazeny pro uvážení vlády Jeho Veličenstva do té doby, než bude možné pomoci volné diskuze a přátelského vztahu na obou stranách dojít ke shodám ve vztahu mezi vládou Jeho Veličenstva a vládou Egypta:

(a.) Bezpečnost komunikací Britského Impéria v Egyptě;

(b.) obrana Egypta proti zahraničním agresím nebo zásahům, přímým nebo nepřímým;

(c.) Ochrana zahraničních zájmů v Egyptě a ochrana menšin;

(d.) Súdán.

Do doby uzavření těchto dohod status quo ve všech těchto věcech zůstává nedotčen.¹⁴³

¹⁴³” Declaration to Egypt,” Enclosure 2 in Document No. 35, Vol. XXIII, Egypt, No. 1 (1922), s. 29-30